

LETO II.

ZVEZEK VIII.

LJUBLJANSKI

Z V O N.

IZDAJATELJI:

J. KERSNIK, F. LEVEC, J. STRITAR, Dr. I. TAVČAR.

ODGOVORNI UREDNIK:

FR. LEVEC.

V LJUBLJANI.

TISKA „NARODNA TISKARNA“.

1882.

Vsebina 8. zvezka:

	Str.
1. T. Zupan: Mlademu prijatelju. Pesen	449
2. J. Cimperman: Lobánja. Pesen	450
3. —b—: Kamnéni hram. Pesen	450
4. Dr. Fr. Detela: Malo življenje. Povest. (Dalje)	451
5. Dr. Fr. Kos: Slovenci za Karola Velikega II.	460
6. T. Zupan: Iz Preširnovega življenja. III.	464
7. S. Rutar: Svetoivanski evangelij	471
8. Janko Kersnik: Luterski ljudje. Povest. (Dalje)	474
9. —b—: Narodov grob. Pesen	479
10. —b—: Življenja cvet. Pesen	479
11. Fr. Levstik: Velésalo, substant. n., a ne: Velésovo, adj. poss. n.	480
12. J. Trdina: Bajke in povesti o Gorjancih. 10.	483
13. J. Jesenko: Zemeljski potresi. (Dalje)	488
14. S. Gregorčič: V obrambo.	494
15. M. Lazar: Rokopis Jenkovih poezij	504
16. — Slovenski glasnik	507

Opomnja. Ker se nam je najprimerneje zdelo vso obširno „Obrambo“ gosp. S. Gregorčiča objaviti na jeden pot, moralo je iz te ševilke izostati nekoliko drugih člankov.

Ljubljanski

ZVON

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelji: Janko Kersnik, Fr. Levce, Jos Stritar, dr. Ivan Tavčar.

Leto II.

V Ljubljani, 1. avgusta 1882.

Štev. 8.

Mlademu prijatelju.

Li bodo, ko se snideva,
Kot danes lica ti cvetla;
Li iz očesa tisti žar
Kot danes gorel bo vsikdar?

Li s čela bode mládostna
Brezskrbnost ti odsévala;
Li tisti bo veselja svit
V obrazu jasnem ti razlit?

Li bo beseda gladka še
Iz ust ti razsipála se;
Smehljanje tisto zibalo
Se čez obličja ti nebó?

Li boš še takrat to slavil,
Kar mlad naučil si se bil:
Li bode Bog ostal ti vse
In stvar njegova to, kar je?

Li srce prosto bilo bo
Kot danes ti nedólnostno;
Li noga kakor zdaj lehka
Bo takrat še ti stópala?

Li bo telesa in duhá
Ostala neizkáljena
Ti gibčnost za prihodnje dni:
Bog sam to vé povedati. . .

Takó ugibal sem tedaj,
Ko vaš zapuščal drag sem kraj:
In želel sem, da vidim spet
Nedolžnost tvojo — zdravja cvet!

Tomó Zupan.

L o b á n j a.

Pred máno vrhu gróba ležiš,
Duhá nesmrtnega ti posóda,
Ozbiljne misli mi v duši budiš,
Ostanek Adamovega zaróda.

Kakóvo nosilo tóbe teló,
In káko nosila nekdaž imé si,
Povédati mi ne more nikdó,
Izbrisana iz družbe živé si.

Če mrámorjev spomenik ti stál,
Če križ lesén je na hribci gróba,
Lehkò, da vihár ga razdejál,
Lehkò, da zgrúdila ga je trohnóba.

O žitji se tvojem izgubil sléd,
Na vsa vprašanja molé se sméješ;
Po volji tóbi je stvarstva réd,
Če sneg te krije, če v soluci se gréješ.

Lehkò, skrivnóstna posóda tí,
Prepróstemu duhu si bila sédež.
Čast lèhko si bila naróda tí,
Ko nòsil te oblasten je védež.

Lehkò ti gospód je svobóde bil sín,
A lèhko tudi zatíranec sužen,
Lehkò ubóžec, lehkò bogatín,
Molčéč samotár, jezíčnik družén.

Vse, kar ponujal ti čas in dajál,
In kákeršen si náslov iméla,
Vse čas je zopet odvzél kakor dál,
In sama bodeš skóraj strohnéla.

Že davno bil tóbi je grób izkopán,
A skóraj vzprejme zemlja še méne,
Takrat se ozdravim vseh žgócih rán
V naročji hladnem gomile zeléne!

Jo s. Cimpermañ.

K a m n é n i h r a m.

Az morskih pén, zelénih pén
Kipi mogočno hram kamnén,
V vihárnih dnevih nezmaján,
Na dnò morjá ne pokopán.

Vodé ob njem razsájajo
In treskajo in vstajajo,
Ko htele bi prepluti ga
In vekomaj razsuti ga! . . .

Nanj ptiči mórski sédajo
In v temne vóde gledajo
In letajo nad penami
In jadrajo nad stenami! . . .

Le stojaj hram, takó močán,
V viharnih dnevih nezmaján
In silam vsem upiraj se
In éz morjé oziraj se!

Saj naš si hram na sred morjá
Ki pod tobój rolnéč divjá
In hoče potopiti nas
In v večno noč zaviti nas!

—b—

Malo življenje.

Povest.

Spisal dr Fr. Detela.

XVII.

Dečarjevim se je čudno zdelo, da ne izreče Jurij nikdar želje, da bi videl zopet svoje domače, ko mu je bilo vsako nedeljo tako pri rokah. Kakor se jim je od začetka to pametno videlo, da ne sili domov, tako so mu zdaj sami ponudili, če hoče obiskati kako popoldne svoje ljudi: a vselej se je odtegnil. Malo preveč je sam svoj, dejali so in pustili ga pri miru. A zavzeli so se zopet, ko ni hotel iti k sv. Florijanu v nedeljo po binkoštih, kadar je gori veliko sveto opravilo. Mežnar Ožbe je bil vse posebno povabil in sobotni večer nesli sta dekletu lepih vencev in cvetic v cerkev. Vse je hotelo biti pri opravilu in mati je rekla: „Jurij, jutri boš pa lahko govoril s katerim svojih znancev. Dolinci močno pridejo k sv. Florijanu.“

„Jaz pojdem rajši kakor po navadi,“ pravi Jurij.

„O kaj še! Le pojdi gori! Saj še nisi videl cerkvice nikdar tako olepšane. Pojde pa jutri sam oča k sv. Andreju.“

„Ne, mati, jaz grem res rajši zjutraj. Naj pa oča gredo sem!“

„E, kaj bi se branil!“ pravi Matija. „Le pokaži se, kakšen si. Ali se sramuješ, da pri nas služiš?“

„Kaj se bom sramoval. Služba tu kakor tam.“

„No, silil te ne bom. Pojdeš pa sam k sv. Andreju.“

Malo čuden človek se je pa zdel Jurij vsem in Lenčika je bila posebno nezadovoljna. Še le drugi dan se je umirila, ko je videla Anico zraven sebe v cerkvi in znala, da Jurij ni zaradi nje šel k sv. Andreju.

Sv. Florijana gora pa je polna prazničnih ljudi in pomlajen skače stari Ožbe sem ter tja. Zdaj teče s kadilnico po oglja, zdaj v

zvonik na zvonca, zdaj ošteva srborite fantine dolinske. Tu tišči jeden. v zvonik: „Ali smém iti gori v vaš dimnik piskre pomešat?“

— „Boš piskre mešal, sitnost!“ huduje se Ožbe. „Da mi doli padeš!“
— „Koliko daste, oča, pa doli skočim?“ A mežnar se zaničljivo proč obrne. „Poredni paglavci!“ pravi. „Palico bom vzel, boš pa drugače skakal.“ — Tam na trati stoji nabit možnar, tega je treba izprožiti. Okrog je zopet polno nagajive mladine. „Šestico mi dajte; oča!“ nagaja zopet mladi sitnež, „pa se usedem na možnar, kadar boste izprožili, ali ga pa v roci držim.“ A Ožbe se malo meni za vse to in le gleda, kako bi povišal slavnost tega dneva.

Proti poludnevu je že bilo, ko se je po končanem opravilu množica jela razgubljati z gore. Jurij je ravno živino opravljal, kar priteče Lenčika.

„Oh Jurij, Jurij, pojdi hitro, pojdi Štefanu pomagat! Hudo se mu godi.“

„Kaj pa je?“ vpraša Jurij in hiti za njo.

Ko prideta blizu pota, ki se zavije proti Dolini, zasliši se kričanje Štefanovo: „Ti zlodej, ti! ti vrag! Ali boš izpustil?“ In ko prideta zraven, ležal je Štefan na tleh in neki fantin ga je obdelaval s pestjo, še drugi pa je stal zraven in smijal se. Jurij odvali hitro fanta raz Štefana in ko se drugi vanj zažene, pomeče mlada razsajalec po bregu, da jima preide poželjenje po pretepu. A komaj je Štefan prost, skoči za onima dvema in po bregu bi tekkel za njima, da ga ne obdrži Jurij s silo.

„Ta sodrga dolinska!“ huduje se Štefan in kri mu teče iz nosa in iz ust po raztrgani obleki. „Taki paglavci se pridejo gori pretepat. Hu, naj ga še jedenkrat dobim! No, pomnil me bo, mislim!“

„Pusti jih, Štefan,“ opomina Jurij. „Kdo se bo s takimi pobalini pečal!“

„Še jedenkrat naj mi pride v pest! Glavo presučem, da bo v Dolino šel, pa sv. Florijana gledal. Taka žaba!“

„I kako pa, da ste se začeli ruvati?“ vpraša Jurij.

„I kako že? Saj tak človek s tem namenom gori pride, da bi razgrajal.“

„Zakaj si jih dražil, Štefan?“ pravi Lenčika. „Vidiš!“

„Kdaj sem jih dražil?“

„Zabavljaj si jim; pa sem ti branila.“

„Nič jima nisem rekel. Samo toliko sem dejal: Fanta, ali vama pot pokažem? Pa sta bila precej huda. Jaz si pa tudi ne pustim vsega reči.“

„Ti si rekel: Danes je cesarjev god, in si jednemu klobuk izbil z glave.“

„Kaj pa je to tacega? Kaj pa je oni rekel? Ali ni tebi dejal: Dekle, nesi fanta domov, če ne ti ga vzameva. Potlej smo pa skočili vkup. Dva sta bila proti jednemu, pa komaj sta me zmogla. Pa bi me še tudi ne bila, če bi se ne bil spotaknil.“

Milovaje je peljal Jurij Štefana domov in tudi Lenčiki se je smilil tako potolčen.

„Zakaj nisi prej mene poklical?“ dejal je Jurij. „Bila bi jima že pokazala.“

„Oh, saj res!“ tarna Štefan. „Pa sem mislil, da ja uženem sam. In bil bi ja tudi, da nisem padel.“

„Drugič jima vrneva,“ pravi Jurij in hvaležno mu stisne Štefan roko. Naprej in naprej pa je govoril o svojem maščevanju in koval naklepe, kako bi nesrečna fantalina privabil zopet na goro. „Da bi ja le prehudo ne zdelal!“ dejal je. „Jaz imam trdo pest in si ne upam udariti z vso močjo. To me malo zavira. Se ve da! ubij zlodja, imaš pa sitnosti!“

Popoludne pa so šli, to je bila že taka navada, obiskat starega Ožbeta. Štefan je pozabil svojih bolečin, samo da spremlja Lenčiko. Ožbe je bil že zopet sam se svojo zakonsko družico in vesel je pripovedoval, kaka je bila pridiga in kako slovesna maša.

„To-le mora iti še danes v zrak!“ dejal je in pokazal zavitek smodnika Juriju. „Dve libri ga je, pa nič ne dé, če prav goro raznesem. Ali znaš ti možnar nabiti?“

„Znam,“ odgovori Jurij. Kajti Ožbe je sicer rad streljal, a nekak strah ga je bil vselej, kadar je nabijal. „Vrag naj se izproži, pa imam!“ dejal je in kadar je zažigal, skrival se je za drevo in odskakoval tako daleč proč, da se je vse čudilo njegovim starim nogam. Jurij pa je bil streljanju vajen in trdo je nabil možnarček z žaganjem in kamenjem in ko je počilo, udaril je Ožbe dlan ob dlan: „Vsa dolina se mora zganiti, tako je zagrmelo!“

Razkazavši malo število znamenitostij peljal je goste v svojo nizko hišico, kjer je bila ženica že mizo pognila in obložila z jedili in pijačo. Vina in mesa je bil dobil od farne vasi, vse drugo pa je

bil domač pridelek. Do poznega mraka so se veselili med sabo. Ožbe je zopet pripovedoval dogodke svojih mladih let, kako je pastiroval in kravaril doli v graščini; kako hud je bil gospod, da se ga je vse balo, samo njega je imel rad, ker je bil pogumen fant. Mladi gospod je pa študiral nekje daleč in malokdaj je prišel domov. Kadar je bil pa doma, hodil je okrog ves bel, vso obleko je imel belo kakor kak Hrovat. Ožbeta je pa to jezilo. Kaj bi se kdo pačil, če ni treba! Graščinskega bika pa še bolj; kar sivo je gledal pa pihal je, če je pogledal beli gospodič v hlev. „Jaz sem pa tiho bil,“ pravi Ožbe, pa na priložnost čakal. Pa vzame jedenkrat mladi gospod puško pa gre po cesti kakor na lov. Pa v belih hlačah na lov! No, pa saj ni hodil v hosto; tam je bilo neko dekelce v vasi, drobna reč, pa so rekli, da tja lazi. Jaz pa ne vem, ali je bilo res ali ne, zato pa nič ne rečem. Proti vasi je pa šel in jaz sem bil ravno v hlevu. Ti nerodnost, ti, takrat se mi pa bik odtrga. Kakor živ vrug dere žival za gospodom. Gospod pa vrže puško iz rok in beži kakor tristo zajcev. Gospa zagleda fanta, ki je tekel po polji, pa začne kričati na žive in mrtve, jaz sem pa tudi vpil kakor hrbovska kola: Jožek, vaha! jožek, vaha! in dirjal po bregu. Žival je bila pa gospoda že do Dolinščice prignala; kar nič se mladič ni pomišljal tam, ampak v vodo se je zagnal, naš Jožek pa za njim. Na oni strani je bilo nekaj dreves, za tiste je gospod skočil, da sem jaz odgnal sitneža. Bele obleke pa ni nič več nosil in kaka je tudi bila! Jaz sem se pa smijal na tihem.“

„Navihani ste bili, oča, navihani, ko ste bili mladi,“ pravi zvesti poslušalec Jurij. Štefan se je pa zmeraj po malem hudoval nad dolinskimi fanti in pravil, kako je dva mesaril in davil. Anice ni bilo zraven, Lenčika pa, ki je prišla z materjo, vesela je bila in na ves glas se smijala zdaj Ožbetu, zdaj Štefanu.

Ljudje, ki malokdaj vina pokusijo, hitro se omamijo, kadar ga pijo. Kolikor delj je bil za mizo, toliko hrabrejši je postajal Štefan. Kričal je in metati se je hotel z Jurijem, ki ga je komaj miril. To-liko gostobesednejši je bil pa tudi Ožbe; čedalje hitreje mu je tekel jezik in zdaj mu je to prišlo na misel, zdaj to.

„Še jedno kupico, Jurij!“ je vpil. „Še jedno! Nič ne pomaga, ti moraš! Ti si moj fant, pa ubogaj pa pij! Tak fant, he! In, Lenčika, še ti pij! Kaj se držiš kakor pepelnična sreda; pa tacega fanta imaš pri sebi!“

„Ali boš vender tiho!“ svari ženica Meta zgovornega moža.

„Ti bodi tiho, Metka, ti! Jaz vem, kaj govorim. Kaj, mati Pečarjeva, ki imaš tako hčer? Poslušaj ti mene, kaj ti pravim! Starša še že; pa ne zameri! Meni se ravno tako godi. Gospodarja bo treba pri vas, novega, mladega.“

„Molči vender,“ miri ga zopet žena. „Oh, Neža, lepo te prosim, nikar ga ne poslušaj: saj ne ve, kaj govori. Vinjen je že.“

„Kaj vinjen! Nič vinjen,“ vpije Ožbe. „Jurij, ti pij, da boš jedenkrat gori gospodar. Ti moraš biti mladi Pečar pa nobeden drugi.“ Lenčiko je bilo hudo sram, ko je preveseli Ožbe tako govoril, in mati njena se je prisiljeno mu smijala in obe sta se odpravljali domov. Štefana je bila pa pijača še bolj prevzela kakor Ožbeta. Glavo si je podpiral pri mizi; kaj se pa govori, tega pa ni natanko razumel; malo se mu je sanjalo, da Ožbe ne govori prav.

„Ho, ho,“ zagodrnjal je in glava mu je omahnila. „Gospodar pri Pečarji, ho, jaz, pri Pečarji, pa Lenčika, gospodar, ho!“

„Ti seveda!“ kriči Ožbe. „Kaj boš ti! Boga zahvali, da si še na svetu, pa fiho bodi!“ In Štefan je bil res tiho, kajti zaspal jim je bil. Z veliko težavo so ga spravili po konci in Jurij ga je peljal potem domov, potolčenega fanta. Drugi dan pa je ležal, zdelan od vina in od poboja, in hudo mu je bilo.

Pečarka pa je povedala svojemu možu, kaj je govoril Ožbe in nič po vseči ni bilo Matiji. „Ožbe je norec, kadar je pijan,“ tako je dejal. „To ni vse vkup nič. Fant je dober, to je res; pa kdor je dober hlapec, ni vselej dober gospodar. Kdor nima nič, ne bo znal nikoli denarja varovati pa prav obračati. Bog ve, kacih ljudij je; kakor bi se jih sramoval, tako se obnaša. Pri Štefanu ostanemo! Mudi se pa še nič ne; naj le čaka, jaz še nisem tako star.“

„A s Štefanom se Lenčika nič kaj ne razume,“ pravi mati.

„Kaj to! To se s časom vse poravna. Zakoni, ki se preveč zaželévajo, mnogokrat niso dosti prida.“

„Kaj pa, če bi vender na onega mislila?“

O, se ve da! Prepametna je in on tudi premoder. Časi je celo osorna proti njemu, da sem jo že pokaral.“

Naj Bog obrne, da bo prav!“ sklenila je mati in opazovala od zdaj natančneje mlada človeka, a nič posebnega ni mogla opaziti.

Štefan pa je ležal doma bolen in Jurij ga je obiskal zvečer, kajti z njim je Štefan posebno rad govoril. „Saj meni ni nič,“ dejal je. „Zdrav sem kakor riba. pa me ne pusté iz postelje. Jutri paže pridem gori.“

„Počakaj še malo, da boš trdnejši,“ prigovarjal mu je Jurij.

„O, kaj se menim! Tako ti povem, Jurij, pa ne da bi še bahal, klečé si upam vreči tistega zabavljivega Dolinca; samo da bi se s hrbtom kam naslonil.“

„Jedenkrat mu bodeva že pokazala. Le potolaži se!“

„Ali mu bodeva? Tako je prav. Če sva midva vkup, koga se pa bojiva? Kaj?“

„Kaj bi se bala!“

„Ha, sapermušč! Naj le pride, kdor hoče: midva sva dva. Veš, Jurij, jaz imam tebe rad.“

„Jaz pa tebe tudi.“

„Boš videl, kako bova lepo gospodarila na Strmi peči. Saj mislim, da bom kmalu gori, morebiti še letos. Ob nedeljah pojdeva pa časi doli v Dolino pogledat z Lenčiko. Malo mora človek piti, da je bolj hud. Potlej bova pa videla, če se naju bo kdo lotil! Prav lepo bo, boš videl, če se ne priženiš pred kam. Kaj?“

„Ni še sile. Za to je še čas.“

„Zdaj mi pa še povej, kako sem prišel sinoči domov!“

„I, lepo. Jaz sem te spremil.“

„In nisem nič nerodnega govoril, Jurij? Kaj? Da bi bil zabavljaj ali kakor si bodi?“

„Nič. Kaj bi bil zabavljaj!“

„Veš, malo sem bil vinjen, pa ne zelo; samo toliko, da sem bil dobre volje, pa nič več. Oh, kak je bil pa Ožbe! Kakor slama; kaj? Tako trdega še nisem videl. In kako je vpil! Kaj je že govoril? Nič se več ne spominam. Nad tabo je prav kričal. Pa se nista sprla?“

„O ne!“

„Pa Lenčiko je imel v misli. To še vem. Kaj je pa dejal, pa ne vem. Tako čudno se mi je potlej sanjalo“, pravi Štefan in drgne glavo z roko, „prav čudno! Veš Jurij, kakor bi ti hotel gospodar biti gori na Strmi peči.“

„Jaz? Kaj ti hodi na misel! Meni se kaj tacega še sanja ne.“

„Ha, ha, saj je res neumno. Jaz sem že skoro ženin in Lenčika se menda nalašč nekoliko protivi. Ali nisem dobro izbral, Jurij?“

„Bolje ne bi bil mogel.“

„Res je to. Jaz tudi tako mislim in rad jo imam in kar nič hudo jej ne bode pri meni.“

Drugi dan je prišel Štefan zopet v vas, bolj bled kakor navadno, in Lenčika je bila posebno uljudna proti njemu. Vesel je bil Štefan in mnogo je govoril in Lenčika mu je pomagala; le kadar je začel govoriti o ženitvi, in to mu je vedno in vedno prihajalo na jezik, zastala jej je beseda, ali pa je skušala govor drugam obrniti. Štefan pa ni odjenjal. „He, mati!“ dejal je. „Kdaj napravimo svatovščino, kdaj?“

„Kadar hočeta,“ smeje se mati.

„No, Lenčika, govori!“ priganja Štefan.

„O jaz se še nisem deklíškega stanu nič naveličala.“

„Pa jaz sem se že. — Oh, oča, poglejte, kako je sitna!“

„Pa res je,“ pravi ta. „Toda, Štefan, uživaj še nekaj časa fantovski stan! Potlej ti bode še hodil na misel, ko pridejo skrbi pa delo, in pomisli, da mati bolje kuhajo, kakor pa žena. Pozdravi se tudi še malo, bolehen se mi vidiš.“

„O se ve da! Kar recite, da bo kmalu poroka, pa boste videli, kako bom potlej zdrav!“ Tako je govoril v jedno mer Štefan, kadar je prišel v vaš. Tolažili so ga z obljubami; le Lenčika mu ni nič obetala, zato je bil Štefan po pravici hud.

„Povej vsaj kak čas, naj bo že kadar hoče!“ silil jo je, a nič ni hotela reči in nič povedati, le to je dejala, da čakaj. Slabe volje je bil Štefan. „Meniš, da si sama ti na svetu?“ hudoval se je.

„O vem, da ne!“

„Pa se tako držiš kakor oné, kakor stari kolovrat!“

„Ha, ha!“ smeje se Lenčika. „Tvoje primere so kakor iz svetega pisma.“

„Kaj ni res? Ti misliš, da sem nate navezan in da nobene druge ne poznam. He, Lenčika, če bi jaz hotel —“

„A tako, Štefan?“ zavzame se poredna Lenčika. „Pri drugih tudi oglariš okrog? Glejte, glejte! Dobro, da vem. Zdaj se moraš pa vender spokoriti!“

„Lenčika, bodi pametna pa poslušaj me!“

„Saj te že celo popoldne, pa ne poveš nikdar nič novega. Zmeraj tiste litanije.“ Tako je šlo naprej in naprej in nezadovoljen se je vračal Štefan domov. Doma pa je bil pust kakor prisad in jezil se je na vse ženstvo sploh in na Lenčiko posebej. Mati mu je hladila srčne rane. „Nič ne maraj, Štefan!“ dejala je. „Ne bo ti dolgo nagajala. Pa nikanar se ne jezi! Jeza ti škoduje; zato si vedno bolan.“

„Kaj imate vedno ta bolán pa bolan!“ huduje se Štefan. „Neprenehoma moram to poslušati. Kamor grem, povsod slišim: Oh, kako si bled! ali si bolan? kaj pa ti je? Vsaj doma me pustite pri miru!“ In vzel je klubuk in pozno v noč še le je prikašljaj domov.

Ubogi Štefan! Nič ga ni veselilo več. Redkeje je hodil k Pečarjevim in tam je večkrat samo Jurija poiskal. V njegovi družini je bil rad, njemu je tožil svoje težave, njega je izpraševal, kaj Lenčika o njem govori in kaj drugi, kaj bi ukrenila, da bi Lenčiki dopadlo, in če je res tako bolen videti. In Jurij, čegar odločno govorjenje in moško obnašanje je Štefan vedno občudoval, znal ga je najbolj potolažiti in mu zopet navdihniti novega poguma. Kako možato pa je tudi govoril Jurij. „Štefan!“ dejal mu je, „nikar si ne gremi življenja! Kaj bi zdihoval kakor otrok, ki se šibe boji! Kaj nisi fant? Poglej hribe tod okolo pa dolino spodaj! In če se ti poljubi pa rečeš: danes grem sem in jutri tja; pa greš, zato ker si prost, in Boga zahvali! Zakon te pa zveže od vseh strani.“

„To je že res,“ odgovoril je Štefan, „toda Lenčika je zalo dekle.“

„Da malo tacih. Pa meni se skoro zdi, da nas imajo dekleta tem rajše, čim menj se zanje menimo.“

„To je pa gotovo!“ vzklikne Štefan in ponosno koraka proč ne govorivši z Lenčiko, ki se je čudila, da ima toliko časa mir.

A komaj je bil Štefan doma, minil ga je ves pogum. Glavo je podprl z rokama in zrl pred se in kadil in z nikomer ni govoril. „Kaj ti je vender?“ vpraševala ga je mati.

„Nič.“

„Kaj se držiš tako?“

„Ker se ne znam drugače.“

„Glej ga, kako pa govoriš z mano, Štefan?“

„Oh, pustite me pri miru!“

„Zakaj pa nisi ostal delj gori pri Pečarjevih?“

„Zato ker nisem hotel.“

„Kaj poreče pa Lenčika?“

„Kaj se menim za njo! Naj reče, kar hoče.“ Anica pa je sama znala ceniti njegovo togo, kajti tudi njej se ni godilo bolje. Jurija ni in ni; on služi rajši, kakor da bi bil njen gospodar. Ali pa si je izbral drugo. Da, da! Lenčika, ona je vzela bratu nevesto in njej ženina. Tako je premišljevala deklica in kar jo je najbolj poniževalo, to je bila zavest, da mu je ona šla tako rekoč naproti in da

je njena bila prva beseda. Kako mora biti pač njegovi ošabnosti po vseči, da ga tako iščejo in se mu ponujajo. Solze žalosti in potrtega ponosa silile so jej iz očij pri takih mislih. Nič več ne mislim nanj, tako je sklenila, a kolikokrat na dan je bil prelomljen njen sklep! Sama zase je trpela in v neprestanem delu vtapljala nemirno hrepenenje mladega srca. Kdo bi jej pač mogel pomagati in kdo bi jo razumel? Z vsjo ljubeznijo oklenila se je svojega brata, in Štefana so njene besede najbolj potolažile in pomirile. Če je zraven njega šivala in mu prigovarjala tako ljubo in tako zvesto, vzklonil se je po konci, za roko jo prijel in dejal: „Anica, sama ti me imaš rada. Oča se jeze nad mano, da nisem za nič, mati me karajo, da sem tako otročji in nimajo zame družega kakor kamilic in bezgovega cvetja; sama ti me razumeš in mi govoriš, dasiravno se jaz zmeraj le zadiram nad tabo. Oni Pečarjevi pa naj govorim, kakor le morem; vse je zastoj; kakor bi ob skalo butal. Pa naj ostane le moška, jaz jej pa ne bom kadila zažigal.“

„Boš videl, Štefan,“ dejala je Anica, „vse se bo še poravnalo; vse se bo še poravnalo; vse bo še prav in vesel boš še.“

„Ali misliš, da bo? Oh, ne bo ne!“

„Bodeš videl!“ trdila je sestra, dasiravno sama ni verjela svojim besedam in srce jo je bolelo, da mora s praznim upom tolažiti brata. A bala se je, da ne bi huje zbolel in jej ne umrl, on, ki bi imel biti jedenkrat njena jedina podpora.

„Oh, Štefan!“ dejala mu je zopet. „Pusti za nekaj časa pipo. Videl boš, kako ti bo dobro!“

„Jedino veselje mi hočeš vzeti,“ tarnal je Štefan, „kakor mati.“ Družega tako nimam na tem svetu.“

„Štefan, ali nimaš sestre, ki te ima rada?“

„Če me imaš rada, pusti me s tem pri miru!“ In sestra ga ni prosila več, in Štefan je kadil in kašljal dalje.

Tako se je bilo v malem času mnogo izpremenilo na gori. Več ni bilo slišati veselega petja in vriskanja, katero je bil Jurij našel na novem domu; glasni smeh je umolknil in prešlo je tisto prijazno, neprisiljeno občevanje, ki je kakor ostanek brezskrbne otroške dobe poprej ogrevalo srca. Jurij je dobro zapazil to izpremembo. — Moja roka je vmes, dejal si je. Kamor jaz stopim, tam je konec miru in veselja. Starše sem zakopal v žalost; Premca in sina njegovega sem spravil v zapor in zdaj sem tu gori prišel srečo razdirat. Tudi on ni bil

več srečen. Rad bi videl — vsaj zdelo se mu je tako — da bi Lenčika vzela Štefana, da bi bilo vender jedenkrat vsega konec. A če je dlje časa na to mislil, tudi mu ni bilo všeč in sam ni vedel, kaj bi želel. Dekle bo nesrečno, dejal je sam pri sebi, ker ga ne mara. Začel je Lenčiko milovati in miloval jo je tako dolgo, da je ni privoščil Štefanu. Komu pa? Ni si upal odgovoriti, da samemu sebi in le sebi. V glavi se mu je vrtelo pri takem premišljevanji. Proč ga je gnalo, proč in le do božiča je sklenil še ostati. A dnevi so mu tekli počasi in čudne sanje mučile so ga po noči.

(Dalje prihodnjič.)

Slovenci za Karola Velikega.

Spisal dr. Fr. Kos.

2. Slovenski vojvode na Koroškem.

Namenili smo se podati čitateljem nekoliko domače zgodovine za Karola Velikega. Vender ne bo nihče zahteval, da bi začenjali svojo povest s 24. sept. 768., tedaj z dnem, ko je Karolov prednik in oča umrl (Ann. Fuldens. a. 768, M. G. S. I.), pa šli do 28. jan. 814., ko se je ločil Karol sam s tega sveta (Ann. Fuld. a. 814.)! Za Karolovo življenje važni dnevi in meseci ne morejo biti odločevalni za razdelitev slovenske zgodovine in zato bolje storimo, če si poiščemo v slovenski zgodovini sami pripravne dobe našemu začetku.

Že v prvi polovici osmega stoletja vladal je na Koroškem slovenski vojvoda Borut. Takrat so divji Obri nadlegovali koroške Slovence in jih skušali podjarmiti. Ker pa Borutu samemu ni bilo mogoče premagati sovražnikov, obrnil se je do Bavarcev in jih prosil pomoči, ki so tudi res kmalu prišli in pomagali Slovencem pregnati Obre iz dežele. Vender Slovenci so Bavarcem drago plačali njih postrežljivost, ker morali so odslej pripoznavati njih vrhovno oblast. Borut je tudi poslal v poroštvo zvestobe svojega sina Karasta in svojega strijčnika Hotimera z nekoliko drugimi na Bavarsko. A ta zveza med koroškimi Slovenci in nemškimi Bavarci ni bila brez

pomena v nekem drugem oziru. Vojvoda Borut je namreč želel, da bi se Karast in Hotimer poučevala na Bavarskem v krščanski veri, kar se je tudi zgodilo.

Ko je vojvoda Borut umrl, sledil mu je po dovoljenji Frankov — kajti Bavarci so postali med tem časom podložniki Frankov — njegov sin Karast, ki je bil takrat že kristijan. Vladal je le malo časa in umrl že tretje leto po svojem nastopu na vojvodski sedež. Slovenci so se sedaj, kakor že prej po smrti Borutovi obrnili do Frankov in prosili Pipina, da je smel Borutov strijčnik Hotimer postati slovenski vojvoda na Koroškem, kar se je tudi zgodilo.

Hotimer je bil jako goreč kristijan. Njegov učitelj in krstni boter je bil solnogradski duhoven Lupo, ki je skrbel za njegovo dušno blagost. Lupo je dal slovenskemu vojvodi pri njegovem odhodu z Bavarskega svojega strijčnika, duhovna Majorana, da ga je spremljal in prišedši na Koroško začel poučevati poganske Slovence v krščanstvu. Majoran je tudi pregovarjal slovenskega vojvodo, da naj bi bil v cerkvenih zadevah pokoren solnogradskemu škofu, kar je Hotimer obljubil in tudi izpolnoval do smrti (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI. p. 7.).

Leta 767. je bil učeni in za sveto vero vneti Irec Virgilij posvečen za škofa v Solnem Gradu (Ann. Salisb. a. 767, M. G. S. I.). Tega je prosil Hotimer, da bi prišel obiskat njegovo ljudstvo na Slovensko. Tej želji Virgilij sicer ni mogel ustreči, poslal je pa namesto sebe svojega podškofa Modesta in z njim več duhovnikov, kakor Vatona, Reginberta, Kozarja, Latina, dijakona Ekeharda in druge. Modestu je dal oblast po slovenskih pokrajinah oznanovati sveto vero, postavljati cerkve in posvečevati duhovne. Izmed navedenih duhovnov je bil menda Kozar, če sodimo po imenih, jedini Slovenec, ker njegovo ime glasi se čisto slovensko, naj se je potem zval Kozar, Kožar ali pa, kakor Lavrenčič piše, Kočar (Novice, XXXIX, 27.). Jaz pišem Kozar. Tudi živé še danes Slovenci s tem priimkom.

Ko so prišli omenjeni duhovni na Slovensko, storili so, kakor jim je bil ukazal škof solnogradski. Kmalu so postavili na več krajih cerkve, kakor pri Gospé Sveti blizu Celovca, potem v Liburniji blizu Špitala na gornjem Koroškem in jedno v Undrimah, kateri kraj je bil v pomurski dolini blizu Judenburga na gornjem Štajarskem ali pa med Št. Vidom in Gospo Sveto na Koroškem. Modest je ostal

med Slovenci do svoje smrti in njegovo truplo so položili v cerkev pri Gospé Sveti (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 7.).

Po smrti škofa Modesta prosil je zopet Hotimer Virgilija, da bi prišel obiskat slovensko ljudstvo, a tudi sedaj mu solnogradski škof ni mogel storiti te prijaznosti, nekoliko zaradi upora, ki se je bil vnel na Slovenskem, nekoliko pa zaradi nezadostnega časa, ker Virgilij je zidal takrat v Solnem Gradu cerkev sv. Ruperta, ki je bila posvečena l. 774. (Ann. Juvav. maj. a. 774; Ann. Salisb. a. 774, M. G. S. I.). Poslal mu je duhovna Latina, da bi skrbel med Slovenci za razširjanje krščanstva. Kmalu pa je nastal v drugič nemir in Latin je moral zapustiti deželo. Ko se je upor zopet polegel, poslal je solnogradski škof na Slovensko Madaloha in za njim duhovna Varmana (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 8.).

Po Hotimerovi smrti (l. 769.) vnel se je v tretjič upor in sicer sedaj s tako silo, da je trajal več let in da so bili primorani vsi oznanovalci krščanstva zapustiti deželo. Lahko si mislimo, da so že pokristijanjeni Slovenci iskali v takih okoliščinah pomoči pri Bavarcih. S pomočjo bavarskega vojvode Tasila II. posrečilo se je Hotimerovemu nasledniku Vladuhu (Valkunu) premagati poganske Slovence l. 772. in utrditi med njimi svojo oblast (Ann. st. Emmerammi Ratisp. maj. a. 772, M. G. S. I.; Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 8.).

Da bi te vstaje koroških Slovencev veljale samo novi veri, rečeno ni nikjer; a tudi ne moremo trditi z otcem L. Hrovatom (Kopitarjeva Spomenica, str. 151, 152), da so se Slovenci upirali samo zoper germanstvo. Jaz mislim, da je upor veljal obema, krščanstvu in tujcem, ki so vreli v deželo.

Tasilo II. je dobro porabil upor, ki je razsajal od 769—772. po slovenskih pokrajinah. Posrečilo se mu je, marsikateri kos slovenske zemlje dobiti v svojo last in ga podeliti samostanom in škofijam. Tako je daroval l. 770., tedaj za upora med Slovenci, opatu Attonu iz št. Petra v Scharnitzu (blizu meje med današnjim Tirolskim in Bavarskim) kraj Indijo ali Innichen v Bistriski (Pustriški) dolini na Tirolskem z okolico, ki je sezala od Taissnerbacha pa do slovenske meje pri Erlbachu, tekočem na zapadni strani od Anrasske gore in izlivajočem se pri Abfaltersbachu v Dravo, da ondu sezida samostan v ta namen, da bi se privedli sosedni poganski Slovenci na pot resnice. (List. od l. 770, Mitterutzner, Slovani v Pustriški dolini, posl. Malovrh, str. 11.)

Sedem let pozneje (l. 777.) ustanovil je Tasilo samostan v Kremsmünstru in mu podaril med drugim kakih deset slovenskih vasij (decaniam), katerim je stal na čelu župan, kojega ime se glasi v listini „Physson“ in pa dva oskrbnika (actores), Faljup in Sparuna, ki sta bila prej ko ne zató postavljena, da sta dohodke slovenske dekanije iz prva Tasilu, potem pa samostanu izročevala. Taka dekanija, kakeršno si moramo tukaj misliti, obsezala je kakih deset vasij (Muchar, Gesch. d. Steierm. II, str. 112.). Dalje je daroval Tasilo samostanu v Kremsmünstru 30 slovenskih družin pri Dietachu (Todicha) z davki vred, katere so morale te družine že prej Tasilu plačevati. Tudi je samostan takrat dobil v last zemljo, katero so začeli Slovenci pri Dietachu in Sierningu (Sirnich) brez Tasilovega dovoljenja obdelovati (List. od l. 777., Schumi, Archiv für Heimatkunde, I, str. 2, 3, 4, 18.).

Imenovani listini od l. 770. in 777. sta za slovensko zgodovino velike važnosti, ker nam kažeta, kako daleč so se razprostirali takrat Slovenci. Ta dva samostana namreč sta bila ustanovljena na meji Slovencev, da bi med njimi nemški duhovni kakor iz dveh trdnjav delovali in vero širili, zraven pa tudi germanizovali (Kopitarjeva Spomenica, vredil J. Marn, str. 152.). Listina od l. 777. je tudi zaradi tega velikega pomena, ker se nam tu najprvo imenuje ime slovenskega župana.

Vojvoda Vladuh (Valkun) je postal, kakor je bilo že rečeno, s pomočjo Bavarcev gospodar koroškimi Slovincem. Tudi on se je obrnil, kakor Hotimer, do škofa Virgilija in ga prosil, da bi mu dal sposobnih duhovnov, kar se je tudi zgodilo. Prvikrat mu je poslal duhovnika Hejmona in Reginbalda, dijakona Majorana in več drugih duhovnov. Kmalu potem prišli so na Slovensko Duplitter, Hejmon in Majoran, zadnja dva takrat že v drugo. Tretji pot je škof poslal Kozarja, Majorana in Erchanberta, potem pa Reginbalda in Reginharda. Čez nekoliko časa potem prišla sta med Slovence Majoran in Avgustin in poslednjič Reginbald in Gundahar (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 8.).

Iz teh pošiljatev lahko sklepamo, da sta morala imeti Majoran in Reginbald največ zaupanja pri škofu in Vladuhu, posebno prvi, katerega je škof štirikrat poslal med Slovence, premeril je gotovo zaradi važnih stvari med Virgilijem in slovenskim vojvodo tolikokrat

jedno in isto pot. Tudi se vidi, da vselej, kadar je škof poslal Vladuhu novih močij, bil je jeden iz med teh dveh zraven, Majoran ali pa Reginbald. Pomniti je tudi, da ta Majoran ni jednakoimenski strijčnik Lupov, ki je bil pod Hotimerom na Koroškem, ker Lupov strijčnik bil je že pod Hotimerom duhovnik, ta Majoran pa je bil za vojvode Vladuha, ko je prvokrat šel na Slovensko, še dijakon.

Do svoje smrti 784. trudil se je škof Virgilij za dušno blagost slovenskega naroda, za razširjanje in utrjenje krščanstva in tako si je pač zaslužil naslov slovenskega apostola (Ann. Juvav. maj. a. 784; Ann. Salisb. a. 784, M. G. S. I.). Nova vera dobivala je zmerom več tal, število poganskih Slovencev se je zmanjševalo in njih poskusi, zatreti krščanstvo, imeli so čedalje menj uspeha. Doklej je Vladuh vladal, ne vé se in tudi ne, kdo mu je bil vojvoda za njim.

(Dalje prihodnjič.)

Iz Preširnovega življenja.

Spisal Tomo Zupan.

III. *)

Preširen, student na Dunaji.

Hesensko nebo, prevlečeno s sivimi oblaki, se danes razteza nad Vrbo. Ribičeva tiha hiša ti je nemirnejša od sicer: vsaj mati se za trenutek prikažejo večkrat gori nad stopnicami na pragu in odhité zopet v vežo nazaj. Prav jim je, da bo voz kmalu pripravljen, ker se mudi in zopet bi jim ljubše bilo, da treba ni voza: ker „Fronc“ — tako so mu odrastli domači večjidel rekali od sedaj — se poslavlja od gorenjskega doma in je namenjen na Dunaj učiti se pravic.

Tudi jokajo se mati to jutro. Zato pristopi mala Preširnova sestra Alenka, stara sedaj 10 let, mater tolažeč: „Kaj pa jokate, mati! saj ni umrl France!“ Nedolžna sestra, se vé, je pač mnogo smehú in jokú skusila in videla pri otročjih veseljih in žaloigrah po vrbenjskih livadah; odrastlih jokati pa je opazila le takrat, ko so

*) Gl. „Ljubljanski Zvon“ 1881, st. 13, 271, 335.

dvignili štirje resni možje utrujenega Vrbnjana ali Vrbnjanko ter ja ponesli tja čez nepozabljivo lepo polje v posteljo na Rodinah ali od l. 1821. na Breznici za vselej postlano. — Franc pa tako zdrav ta trenutek pred Alenčico stoji in jej o vrnitvi z Dunaja obljublja krasnih igrač in darov, kakor jih ne premore Gorenjska. — Čemu torej jokate, Ribičeva mati, oglasili bi se vsi mi ter karali to mater, tako trde gorenjske narave, danes pa tolikanj preobčutnega srca, da joka na glas.

A rázumna mati sredi izmed našega ljudstva vé dobro, da — kje so bile še železnice takrat! — ona dobro vé, da ni le dalnja in težavna ta pot na Dunaj. Še bolj jo namreč skrbi ta resnica, da tujina ni brez nevarščin mlademu človeku. In še ta bridka zavest jej dušo morí: da za sinú prostega seljaka, ki bo daleč od doma prepuščen samemu sebi, pač ne bo zgolj veselih ur tam v velikem svetovnem mestu . . .

Došedšega na Dunaj je vzprejela Preširna prijateljska družba kranjskih rojakov; bili so to: poznejša doktorja Crobath in Jakob Traven,*) kedaj advokat v Mariboru, sedaj v miru živč pri svojem sinu, tudi advokatu v Celovci, in pa Matija Golmajer, 27. septembra 1878. umrši upokojeni finančni komisar v Trstu.

O Preširnu, dunajskem dijaku, ta čestita priča tistih dni, Matija Golmajer, do svojega brata pismeno tako-le pripoveduje:

„Le nektera leta za seboj se učečega Franca Preširna sem, če tudi najožji mu rojak — Matija Golmajer je v Žirovnici, brezniske župnije, doma — v Ljubljani le malo poznal. A na Dunaji smo od l. 1823**), ko je Preširen došel tjà, on, Crobath, Traven in jaz v družbo se shajali skoraj redno vsak dan. Malo da ne slednji šolski praznik smo hodili ti imenovani peš po dunajski prijazni okolici okrog, ali v Dornbach, Schönbrunn, Laxenburg, v Klosterneuburg, na Kahlenberg, v Grinzing, v Florisdorf, ali še do drugih krajev dunajskega prijetnega obližja. Opoludne smo skoraj da brezizjemno obedovali skup ter si na to privoščili uro prostega časa razvedrujoč se pri kaki igri. Zvečer potem smo se zbirali zopet skoraj slednjega dne pri kupici piva v dunajski gostilni „zur Pfeife.“ — Velicega vpliva do Preširna je bil že ta čas na Dunaji od njega le malo starejši

*) Za blagovoljno pojasnilo o Travnu naj bade izrečena milostivi gospé Luizi Pesjakovi, Travnovi sorodnici, tu pristrčna zahvala.

**) Prav za prav jeseni 1822, „Zvon“ 1879, str. 35.

Crobath. Če priprostejši Preširen n. pr. v obleki pravega ni znal pogoditi, učil ga je Crobath, kako naj se oblači, da bo pristojneje; ali drugo. Za vsak tak blagohoten opomin pa je — kakor je navada dobrodušnim ljudem — bil že takrat Preširen Crobathu iz srca hvaležen. Preširen je poleg tega, da ga je po moči podpiral stari strije Josip Preširen s pravima mu strjicema Francem in Jakobom Preširnom vendar le moral na Dunaji preživljati se prav kakor jaz: poučevajoč namreč šolsko mladino. Samega ob sebi suhejšega pravoslovja se je Preširen — tako méni starina Matija Golmajer — le toliko poprijel, da je brez spotikljaja izhajal; z ognjenim navdušenjem pa je prebiral kot dunajski dijak pesnike raznih jezikov. — Jaz sem bil prvi, ki sem se že 1825ega leta iz te ljube dunajske družbe moral ločiti prevzemši službo sodnijskega pristava pri knezu Auerspergu v Kočevji. Preširna sem videl leto pozneje, 1826, ko sem se iz Kočevja v Kamnik vozil. To leto je Preširen namreč bival pri svojem starem strijci, Josipu Preširnu, takrat župniku na Ježici, ter se je tam za rigoroze pripravljaj. Na Ježico došedšega me je poljubil Preširen kot pravi prijatelj; a nisem se mogel, če tudi povabljen, za dalje ustaviti tu pri njem in pri njegovem starem strijci, ker se mi je mudilo dalje. Bil sem pozneje le še jedenkrat, leta 1833., s Preširnom skup v Ljubljani, kjer so me prišedšega on, Crobath in drugi prijatelji v veseli družbi zelo gostovali. Pozneje Preširna osobno nisem več videl. — Svojih literarnih proizvodov mi pa Preširen na Dunaji ni nikdar pokazal; a bil je kot dunajski student v poeziji tudi le še začetnik.“

Toliko in tako dunajski Preširnov tovariš, Matija Golmajer, v svojem 20. junija 1874. leta do brata Urbana, sedaj kubedskega dekana, nemški pisanem poročilu. *)

Pristavljam naj iz pripovedavanja pesnikove sestre Alenke M. Golmajerjevemu poročilu le to, da se stud. jur. Preširnu — če se izvzame prvo leto, ko mu je nekoliko teže bilo — po njenem mnenju na Dunaji ni slabo godilo.

Jedno leto ali vsega vkup menda je dve Preširen bival na Dunaji v Klinkowströmövem **) zavodu in v Terezijanišči ter bil tu učitelj Antonu grofu Auerspergu, onemu slavnemu Kranjcu, kojemu je izmed nemških pisateljev, rojenih v naši deželi, jedinemu do sedaj

*) Pismo Golmajerjevo je zdaj prof. Ivana Zupana lastnina.

**) „Zvon“, 1879, st. 35 in 36.

usojeno bilo uvrstiti se med klasike nemškega jezika in ki je kot tak — hvalo mu vedimo za to! — razširil slóves slovenskih narodnih pesnij do skrajnih méj, kjer se čuje nemška govornica. Pomirljiva Preširnova narava je Anastaziju Grünu vcepila spoštovanje do genija tega prvega našega pevca; zato oslavlja tudi spravaljubnega slovenskega orjaka ta nemški veliki mož govoreč:

„Hie Slave!“ — „hie Germane!“ scholl es grimmig
 Und Zornesworte brausten tausendstimmig . . .
 Er war mein Lehrer einst! . . .
 Auf dieses Todten Herz, — das nie gewittert,
 Geleuchtet nur, — leg' ich die Hände gerne . . .
 Wenn Hass zum Streit hinaus das Volk getrieben,
 Vergräbt's, wie Gold, ins Dichterherz sein Lieben.

Ker se je Preširnu služba pri mladini v Terezijanišči zdela jako težavna, odpové se jej in ponudbo vzprejme korepitrirati z nekim moravskim grofičem, s kojim bi bila menda skupaj izdelala zadnje juridične izpite. Kdo je bil ta grofič iz Morave, ki je Preširen bojda šel z njim po dokončanih strogih izpiti na opočitnice v Moravsko, pojasnilo se brezdvobeno nikoli več ne bo! Le o prav lepi obleki, ki jo je o tem povodu Preširnu narediti dal grof oča in ob uri, o tej priliki mu podarjeni, ki jo je vse življenje pozneje nosil Preširen in ki se je v Kranji po pesnikovi smrti za 10 forintov na dražbi prodala: le o tem in le toliko, a to isto strogo, in v jednomér trdeč vé sedaj pripovedovati Preširnova sestra Alenka. — Drugim o tem Preširnovem potovanji do teh sestrih pripovedovanj celo ni bilo znano.*) Sestra Alenka pristavlja tudi še to mnenje, da je bil Preširen pri moravskem grofiči na Dunaji tudi v stanovanji in to povedati vé, da se je čutil v tukajšnjem svojem poslu zadovoljnega prav zelo: veliko bolj, nego v Terezijanišči.

Znanéje pa je Preširno potovanje v tej dobi s pesnikom Franom Ladislavom Čelakovskim na Česko. A kakor vemo, skušajo pa zadnji čas tudi to Preširno pot s Čelakovskim v Čehe omajati nekateri trdeč, da Preširen in Čelakovski osobno niti nista občevala.

O s cela neznani črtici iz Preširnovega dunajskega življenja mi vé še sestra Alenka pripovedovati, in to je Preširnov nameravani vstop v ljubljansko bogoslovje; zato naj mi je tudi o tem tukaj poročati.

V drugem letu Preširnovih pravoslovnih studij, 1824. l. menda je bilo, da je Preširnov stari strije Josip s pesnikom porazumljen

*) Prvič sem pisal o tem v „Slov. Nar.“ l. 1878, v 119. številki.

škofa Wolfa zaprosil, naj Preširna vzame v bogoslovnico v Ljubljani. Škof ga radovoljno vzprejme z dostavkom: „Vračunilo se mu bo v bogoslovji jedno vseučiliško leto; jedno bode pa izgubil.“ Ljubljeni materi je s tem pesnikovim odločilom zasijal bitja najlepši dan. Gorenjska gora in plan se jej je zazdela drugačna in milejša, ker izpolnjena jej bo sedaj jedina še ostala želja v življenji.

In kdo vas bi ne umel te matere izmed našega ljudstva? Čegavo srce bi se z materinim širiti ne hotelo, ko bodo zvonovi na Breznici zazvonili tako slovesno čez rajsko planoto in k novi maši vabili v krasno, ravnokar v novo pozidano cerkev. Vso svatovščino, kakor se pomika iz sredi poljá ležeče Vrbe tjã do nasprotne si Breznice, naslonjene na Stolovo podnožje; vso to novomašno svatovščino mati v duhu že gleda pred seboj.

In kdo vas bi se čudil sinu, da se misli odločiti za stan, ki je najspoštovanejši v naši deželi; za idealno lepi stan, ki sam ob sebi duhovnika veljavnega dela ter mu vplivno zaupanje vzbuja med ljudstvom; za stan, v kojem se med Slovenci brez dvojbeno največ storiti more za ljudsko omiko ter ljudsko osrečenje; za stan, ki onemu, koji ga zvesto izpolnuje, podeli zmožnost med našim ljudstvom izposlovati skoraj vse — da le ne preseza umrjočega močij. Vsakdo bo prav dajal sinu, da hoče postati duhoven, ki bo kot drugih nikdo z jedno roko mogel ljudstvu pokazovati na zemljino skorjo pod seboj; z drugo pa je bo vodil k zvezdnatemu nebu nad seboj. — Kako srečen je torej zadnji slovenski kaplan, če se le zlagati hoče s čestitim svojim poklicem!

A mladeniču Preširnu je bila ta odločba mašnikom postati le mimogredoča. Preširen ni čutil temu poklicu v sebi vztrajne moči; zato se je zopet premislil in ukrenil nasprotno. Prav v pismu do roditeljev slika ta svoj premenjeni sklep govoreč: „Ko bi bil od konca to vedel, kar sedaj vem; to skusil, kar sem sedaj skusil: tako bi jaz gotovo nikoli ne bil videl Dunaja; ali sedaj je prepozno!“

Želimo mu torej pesniškemu mladeniču, ko se zopet vrača v svet, naj bode srečen med svetom. — — A škoda! srečen pač pesnik ni bil. Morda bi bil srečen, da je ostal pri popisnem svojem sklepu? Kdo vas si bo to misel zanikati upal? — A morebiti bi pa nam, praviš dragi čitatelj, Preširen duhovnik pesnikoval ne bil? — Kaj še! Brez dvojbe bil bi pel iz družih strán; a pesnik bi bil ostal, pesnik po milosti Božji prepeva v vsakem stanu in povsod. Le ozrite

se, mladeniči, tja do Sočinih bregov: kako gorkega čuta in ves svet v sé vklepajočega srca se smeje in joka tam v nezaslišanih glasih te naše dni uprav duhovnik: Simon Gregorčič, dika slovenskemu svečeništvu!

Tri dečke brate je s pesnikom Preširnom odredila Ribičeva hiša v Vrbi; a njih nobeden ni hotel umeti úka, ki ga je pesnik vdihnil besedam vrbenjskega milega soneta govoreč:

De b' uka žéja me iz tvoj'ga sveta
Speljala ne bilà, goljfi'va kača!

Prav narobe je pri Ribičevih bilo. Vse te tri dečke je bistra glava ter up blažje prihodnosti odvédel z doma in vse tri v šole. Ostale so torej za dom le sestré in izmed to dobo doma bivajočih je bila Mina starejša. Zato so začeli oča naveličavši se gospodarjenja misliti tega, kako bi kateri hčera — Preširnovih sestrá — hišo oddali. Preširnu se ta očeva misel vsaj za sedaj ni zdela najsrečnejša; zato je o tem čujoč pismo pisal z Dunaja — polno spoštovanja sicer, a vendar le v nasprotnem zmislu in je svoj nazor utrjeval z blago ga značujočim stavkom očeta svarèč: „Prezgodaj je hišo oddajati, oča! Pomislite, oča, sestre se sedaj ljubijo presrčno; a potem se ne bodo, če bote Vi jedni vse dali!“

To modro previdnost Preširna dijaka še danes hvali sestra Alenka in pristavlja: „Tudi nam sestram Franc ni z lepa kaj dejal; a očetu ali materi bi drugikrat kot to pot nikdar nikoli nobene pre-rekel ne bil.“ — Dobrovoljni bralec! Zapisal sem to črtico o Preširnu, mladem studentu, da ti je pesnik pred očmi kot mirovni angel svoje rodbine in pa pravi „pius Aeneas“ do svojih si najbližjih ljudij.

Sploh pa pisal Preširen z Dunaja na dom ni veliko. Če je pisal, kar je v petih letih menda le trikrat bilo, dobila je poročilo pesniku najljubša ker najduhovitejša in najpismoukejša njegovih sestrá, Jerica, v roke, ki mu je tudi odgovarjala v materinem in v očetovem imenu. Iz njenega pisanja, rekel je časih mladi Preširen, izvem najboljše voljo staršev in pa strijcev. Jednemu izmed teh tréh z Dunaja do staršev poslanih pisem, od 24. velikega travna (kakor piše Preširen) 1824. leta je lastnik sedaj pisatelj teh vrstic. Izpisal je prav iz njega zgoraj zaznamenovani citat.

Jedenkrat vsih pet let dunajskega bivanja, o kojih sestra vé pripovedovati — bilo je po tretjem vseučilškem letu — pa je predsedati začelo Preširnu to sicer lepo, a vendar tujejezično dunajsko

mesto in obližje. Rad bi bil zopet videl krasno Gorenjsko, obiskati je želel srenji sv. Marka 'sosednje blejsko jezero; rad bi bil za nekaj časa dihal čisti zrak pod Stolom in Triglavom; najrajši pa bi bil ugledal zopet jedenkrat mile si matere obraz ter iz jasnih jej očij bral na dnu njenega srcá. Prepričal bi bil osobno rad to zvesto dušo, kako se ni izgubil sredi nevarnega oddaljenega mesta; sanjal bi bil rad z njo o svojem prihodnjem življenji ter z njo vred zidal svitlé gradé si v oblake. — Da, v oblake! — Koliko, dragi čitatelj, pa naj ima poezije tvoje pomladnje življenje, če si nisi stavil s Preširnom tudi ti tacih zračnih gradov? — Ali nista z ljubo materjo — in to tudi v najbornejši koči naše dežele — ali nista tudi vidva oba vkup že časih nanašala kamenov k temu drznemu oblačnemu zidanju? Prav sta imela, da sta jih; le nosita jih skup in jih nosita in kadar jih mislita v novo, pokličita še mene: tudi jaz vama z najboljšim voščilom rad cel ogel priložim.

Zato stopi nekega dné s pisanimi trakovi — kot si jih je to dobo mnogo prišivalo po obleki ženstvo na Gorenjskem — s trakovi obložen stopi pravoslovec Franc v Ribičevo domačo hišo. — Najbolj se je bil ob tem Alenčici prikupil: spoznala je namreč po donesenih trakovih moža besedo v bratu. — Čez mero pa je vzkipelo ob Francem prihodu ljubeči materi srce; zato ja pustimo mi, naj se veselita sedaj in naj si tožita sama.

Poslovimo se od Preširna, ki smo ga v teh črticah gledali mladeniča jurista. Želimo mu srečnega konca njegovih studij, koje dokončavši se povrne v drugo ter takrat za vselej v domovino. V umu si ohranimo besede, koje nam govori o njem tudi pesnik, oni veleizobraženi mož, ki je na tujem ulil „Zvon“ in ulitemu sam najkrepkejši potegoval za trdno spleteno vrv; on naj ga mesto pisatelja teh vrstic sodi, ko pravi:

„Blazjega ni srcá slovenska nam zemlja rodila.“

Svetoivanski evangelij.

Spisal S. Rutar.

Qkolo l. 1120. združi oglejski patrijarh Ulrik prestari samostan svetoivanski (štivanski) ob Timavu z imenitno opatijo benediktinsko v Belinji pri Ogleji. Vse zaklade in vrednosti so prenesli v Belinjo in med njimi tudi dragoceni rokopis evangelija, o katerem trdi pobožno sporočilo, da ga je sam sv. evangelist Marko spisal.

Kako je prišel ta evangelij v svetoivanski samostan, ni nam znano. Izvestno pa je, da so ta evangelij zelo spoštovali že v IX. stoletji. Ko se je bilo razneslo mnenje, da je evangelij sv. Marka svojepis tega evangelista, dá ga neki oglejski patrijarh v XIII. ali XIV. stoletji prenesti iz Belinje v zakladnico oglejske cerkve. Isti patrijarh je dal Markov evangelij, obsezajoč sedem knjižic, izrezati iz cele knjige in posebe lepo vezati v zlate platnice, koje so olepšane s patrijarhovim in oglejskim grbom. Ko je bil prišel cesar Karol IV. leta 1354. v Oglej, izprosil si je zadnji dve knjižici Markovega evangelija od svojega brata patrijarha Nikolaja, ter jih poslal z veliko slavnostjo v Prago. Ondu sta bili knjižici dragoceno vezani in položeni v zakladnico stolne cerkve, kjer se še sedaj nahajata.

Ko je začela l. 1409. benečanska vojna, pošljejo oglejski kanoniki zaradi večje varnosti vse svoje dragocenosti v Čedad (Cividale) in med temi tudi evangeljski rokopis, in sicer najpoprej tri ostale evangelije, l. 1418. pa tudi pet knjižic Markovega evangelija. Ko so pa Benečani Frijulsko podjarmili, zahteva njih dože Tomaž Mocenigo, naj čedadski kapitelj preda republiki avtograf sv. Marka. In res so poslali l. 1422. onih pet knjižic Markovega evangelija v Benetke. Tu so jih položili v kristalno skrinjico in izročili zakladnici sv. Marka. Ali vlažnost je zelo pokvarila rokopis, tako da so se vsi listi sprijeli in stisnili v nerazločljiv zavitek.

Ostali listi v Pragi, kakor tudi evangelij sv. Mateja, Luke in Ivana v zakladnici čedadskega kapitlja ohranili so se prav dobro in mogó se na vseh mestih lahko čitati. Samo da je čedadski rokopis

na vseh treh straneh zelo obrezan in da mu pogrešamo poslednje liste, koje so bržkone že v starih časih razdelili med različne mo-gočnike kot dragocen dar.

Ves svetoivanski evangelij je dal l. 1749. Bianchini natisniti v knjigi „Evangelium quadruplex.“ Della Torre je spisal uvod k njemu in trdil, da je bil prišel evangelij iz Belinje k Sv. Ivanu, kar je neverjetno. Profesor Sickel pravi, da je nastal v Sv. Ivanu (Historische Zeitschrift XXVII. 449.). Če je bil od kodi prišel v ta samostan, prišel je izvestno od vzhoda.

Iz evangelijskega rokopisa se pozna, da je ves evangelij pisala samo jedna roka in sicer z lepo, trdno pisavo v velikih uncijalnih črkah na zelo bel in fin pergament velike čveterke. Pisan je v dveh kolonah z zelo širokim prostorom na kraji. Vlažnost je pergament na nekaterih mestih poškodovala, tako da je postal vijolčast in zelo rahel. Po obliki in značaji črk soditi bil je evangelij pisan v IV. ali V. stoletji. Druga roka je pripisala v VI. ali VII. stoletji kratke liturgične opomnje na obrobku in zabeležila, kojega dne se je bral ta ali oni evangelij. Še pozneje so pripisali oznanila o prazniku darovanja in o postu in sicer v prav starih okroglih minuskulah VIII. stoletja (t. j. l. 735. ali 746., ker je bila takrat sexagesima oznanjena na 20. februar in Velika noč na 17. april).

Svetoivanski evangelij ima veliko zgodovinsko in za nas Slovence celo jezikoslovno važnost. Po obrobkih rokopisa zabeleženih je namreč od različnih rok brez števila slovan-skih in nemških lastnih imen, italijanskih pa skoro nič. To so imena pobožnih romarjev, ki so obiskovali samostan pri Sv. Ivanu ob Timavu in dali svoje ime upisati za spomin romanja, kakor je po nekaterih krajih to še dandanes navada. Vsa imena niso svojeročno pisana, nego po več vkup jih je napisal le jeden, izvestno kak duhovnik. Tudi med obema kolonama rokopisa stoje imena in prvih devet strani čedadskega dela je tako gosto popisanih, da se ne nahaja nijedno prazno mesto tudi med kolonama ne. Tudi deseti in jednajsti list sta zelo polna, vendar med kolonama ni nobenega imena več. Od dvanajstega lista dalje je samo malo imen na vsaki strani in po petnajstem listu je več strani celozpraznih. Pozneje je le še redko katera stran popisana, tako da tudi na izrezanem Markovem evangeliji ni moglo stati mnogo imen.

Po pisavi ni nobeno ime starejše, kakor od konca VIII. in nobeno mlajše, kakor od konca X. stoletja. Langobardska pisava se nahaja samo jedenkrat, drugače povsodi okrogli minuskuli VIII.—X. stoletja. Večina imen je izvestno iz IX. in X. stoletja, zlasti iz druge polovice IX. in prve X. Potem se je navada upisovanja hitro poizgubila in le iz početka XI. stoletja nahaja se še nekoliko imen. Še le v novejšem času upisal se je svojeročno cesar Franc in za njim tudi nekatere druge imenitne osebe. Proti koncu XVI. stoletja poskušal je nekdo na različnih mestih upisovati imena langobardskih vladarjev, kakor bi se bili sami ondu upisali. Ali ta prevara se prav lahko spozna zlasti po enakomernih črtah in potezah.

Natorno je, da so pristna imena upisana precej natanko po kronologiškem redu. Pa to ne velja brez izjeme. Od znanih zgodovinskih oseb nahajamo le malo imen upisanih, n. pr. Iodohicus imp. (cesar Ludovik Nemški), Karolus imp. (Karol Debeli), aisthulphuss rex, Ratschis rex et Luiprand (vsi langobardski kralji;) potem znani bolgarski kralj Mihael z brati „dox et gabriel et uxor eius maria et filius rasate, gabriel, simeon et quartus filius iacob, et filia eius praxi et alia filia eius anna.“ Tu imamo torej vso obitelj bolgarskega kralja Mihaela-Borisa, ki se je bil dal krstiti l. 861. Že pred njim je bil obiskal svetoivanski samostan Bolgar sondoke s svojo družino. Izmed oglejskih patrijarhov se nahaja upisan samo Teudmar (Theodemar 850—871.)

Za Slovence so ti zapiski radi tega posebno važni, ker nam poročajo lepo število nekdanjih osebnih imen slovenskih. Naši sosedge Hrvatje in Srbi imajo vse polno krasnih osebnih imen, a pri nas Slovencih se nahaja kontaj sled temu zakladu narodovega jezika. Kolikokrat iščejo naši novelisti pripravno ime svojemu junaku ali svoji junakinji in ker ne poznajo starih imen, skujejo si jih sami, ali navadno prav nesrečno. Zato bi bilo prav hvaležno delo zbrati staroslovenska osobna imena, ki se nahajajo po mnogih zgodovinskih listinah raztresena. V tem obziru ima za nas svetoivanski evangelij vrednost krstnih bukev. Za poskušnjo naj stoji tukaj iz njih nekoliko navadnejših slovenskih imen:

List 1: odela, bega, livera, puellę; l. 1': beda, solano filius; l. 2: nepocor, gresic, ihon; de terra brasclauo: zele-sena, uxor eius hesla; stregomil filius eorum; trebenec, dracig, craniohi, millena, zeledor, andreas, uualti, hertri, pina;

l. 2': chotmer, cozil, uozet, margareta, zalislaua, sebetuh, humislau, trebebor, bribibor, trudopule; l. 3: bodelisa, sobemuscla, sclauenca; l. 4': khaco, sebedrago, centeska, szuentiepile, suentezizna, predezlaus; l. 5': presbrasclava, pressoboda, mutacus, sedemir, perinsuin, stamer, perebod, semidraga, domno tripimiro, bribina, terpimir, dragoiud, sabes, pizeden, straha, bodeslau, drisimir, sedobra, dragoroc, estimer (Čestimer,) radasta, motimira, rodlorich; l. 6: rada, olamir, radoslau, zizemir, braslauo et uxor eius uuentescella, nepocor; l. 6': menedraga, merisclafa, nitrabor, kasno, negot, lala, stranemer, trebena, tesina, slotiuenza, tonaslaua, stradesclaua; l. 98': olodrag, olomer, pigimer, cotes sitigoi, mirigoi; l. 270' (predzadnji): nenadei, glauoz i. t. d. (Glej: Neues Archiv für deutsche Geschichtskunde zv. II.).

Svetoivanski evangelij spada torej med najstarejše spomenike stare karantanščine in je vreden, da se omenja poleg brižinskih spomenikov. Zlasti v glasoslovnem obziru je ta jezikovni spomenik prevažen, ker kaže, kako so se takrat nekatere črke izgovarjale in kako se je karantanska slovenščina razlikovala od panonske. Želeti bi torej bilo, da se naši filologi nemudoma lotijo tega spomenika ter ga po vrednosti raztolmačijo in ocenijo. Celó Hrvatje so že uvrstili svetoivanski evangelij med svoje zgo lovinske spomenike, le Slovenci se do zdaj še čisto nič niso zmenili zanj.

Luterski ljudje.

Povest.

Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

France je bil v jutru burno odšel od doma; vrelo in šumelo mu je po glavi, in daleč tam v zakotji širnega grajskega gozda vrgel se je na rosní, mokri mah, ter skušal mirneje premišljevati o jutranjem prizoru.

Priznati si je moral, da so mu denašnje materine besede prišle kakor strela z neba; kajti doslej v svoji mladi ljubezni ni jedenkrat ni mislil: kaj bodo dejali mati? Kako tudi, ko se še z ljubico svojo razgovarjal ni o tem, kaj bode ž njima! Shajala sta se v gradu sleherni dan; govorila sta, ako so bili drugi navzočni tako, ko dobra znanca in če se jima je ponudila sedaj redka prilika biti za trenutek samima, bil je gorak poljub vse, kar sta si želela, in kar sta si delila. K večjemu da je mogel slikar šepniti tolikokrat ponavljano, staro in vender njima vedno novo vprašanje:

„Ali me ljubiš?“

„Da, da, nad vse!“ zavrnila je ona z zarudelim licem in sladkim smehljajem.

Na sprehod od onega dne nista šla več sama. Olga je imela vedno izgovor.

In na to jasno nebo privlekel se je danes prvi črni oblak.

Glede „luterskih ljudij“ Kosan ni stal na enem stališču z materjo; mari mu ni bilo do tega, da je ljubica njegova — luteranka. A mater svojo je tudi ljubil, in bolelo ga je spoznavšega, da je njej denašnja vest usekala globoko rano. Pa potolažil se je kmalu: kadar se mati umiri, govoril bode ž njo jasno o tej zadevi in — je li treba, da ostane Olga — luteranka?

A druga skrb mu je legla sedaj na prsi. Mati je zvedela danes po onem norci to novost; gotovo je, da klepečejo o njem po vsej okolici, — kaj bode, ako pozvedo to v gradu? In pozvedeli bodo gotovo! Stari Werner, nadlajtnant in Berg — vsi so se mu trli zaporedom po glavi. Drug, starejši od njega, bi ne bil mnogo ugibal o tem, — a Kosan je bil mlad. Lehkomišelnost mladostna pobila mu je naglo skrbi o maternem oporekanji, a tu mu ni mogla pomagati. Mlad lehkomišljen človek je kakor popirni čolnič v potoku; mirna voda in mali valčki, časi tudi večje valovje ga nosi ali podi s seboj, plešočega in vrtečega se na površji; ko ga pa pridrvi do jezua, vrže ga na lahko čezenj — a onokraj pod jezom potopi ga vrtinec.

In slikarju se je dozdevalo, da se že bliža jezua in vrtincu. — Pa še več družih mislij usililo se mu je zaporedom: jedna prvih bila je: kaj, ko bi denes ne šel v grad? Morda tamkaj že vse vedo? Bilo mu je pri tem, kakor bi mu kdo stiskal goltanec. Ne, to bi ne bilo moški, dejal je sam pri sebi; in kaj bi rekla, kaj bi mislila — ona? Potem pa se je na jedenkrat vprašal: Ali pa bode kedaj moja —

žena? Zakril si je obraz z rokama, ter težko sopol; naposled skoči kvišku, kakor da bi hotel otresti in ubraniti se vsega tega, kar mu je sililo zaporedom v glavo, ter reče poluglasno: „Naj pride, kar hoče; česa se mi je pač bati?“

Solnce se je skoro že nagnilo, ko je prišel slikar po stranski poti iz doline na kolovoz, ki je vodil do grada; hodil denes ni tako naglo, ko navadno.

Na ovinku, izza katerega se mu je v trenutku pokazal od daleč beli grajski zid, stopil je mlad deček pred njega ter mu pomolil pismo. Kosan je osupnen postal; spoznal je fanta, bil je vrtnarjev pomagač iz grada.

„Kaj je?“ vpraša dečka.

„Čakam Vas že dolgo: teta grajska so mi dali to za Vas, in naročili, da Vas počakam tu, prej nego pridete v grad.“

„Teta, — za mene?“

„Da, za Vas!“

Kosan je stal, ne da bi se ganil, ter ogledoval pismo. Fant pak je stekel proti gradu.

Do sedaj slikar še ni bil dobil pisemca od svoje ljube, a pisavo njeno je poznal ter tu pri prvem pogledu videl, da pismo ni pisala teta Mara, nego Olga.

Nekov sladak, srčen čut ga je prešinil, a ob jednem silen nemir: „Zakaj mi piše, in zakaj tako skrivnostno in po ... teti? Za boga — vse vedó, vse vedó!“

Tako poluglasno govoreč vrnil se je po stezi, po kateri je bil prišel, ter par streljajev daleč krenil s pota v stran v goščo; tu pa je s strahom, in skoro s tresočo roko razganil pismo. Bral je sledeče:

„Dragi! Prvo pismo je to, katerega prejmeš od mene, in drugi hočejo, da bodi tudi zadnje: jaz pa se moram ukloniti. Povedala in razložila Ti bom vse — vsaj videti te moram, moram Te videti še jedenkrat, in vem, da boš prišel. Pa denes, po dnevi ne hodi v grad: jaz sem se grozno zmotila, mislila sem, da se bode obrnilo vse k sreči záte in záme, pa kako grozno se je vse preobrnilo v zlo. Sinoči kmalu po Tvojem odhodu, poklicali so me oča v svojo sobo, in tu mi pové brat, ki je bil navzočen, da se ima moja poroka z Bergom v jednom meseci izvršiti. Oča so molčali ter v tla zrlí. Bilo mi je, kakor bi sanjala, a vedela sem, da moram govoriti in povedati vse. In povedala sem, da Tebe ljubim, da sem le — Tvoja! Pa kar

je sledilo mojim besedam, to je strašno! Brat je kričal in divjal po sobi, ter žugal mi in očital, da sem nesramnica, in da hočem ugonobiti celo rodovino, očeta in njega. In Tebi se je zagrozil, oh — jaz nisem znala, kje sem in kaj se godi. Po dolgem pak izprevidela sem, da me prodajajo, prav prodajajo. Zvedela sem, de je Berg upnik očetov in bratov, in da ja lahko uniči; — odkupila pa sta se z menoj! Vprašala sem očeta, je li to res, a odgovora ni bilo; oča so sloneli z zakritim obrazom pri mizi. Vedela sem dovolj. Prejokala sem to noč pri teti, in denes sem povedala očetu, da mi je vse po volji, kar koli hoté storiti z menoj. Odpusti mi, — Tvoja sem bila in Tvoja ostanem; v srci Te bom nosila — oh ljubček Ti moj — odpusti mi! Povedala Ti bom vse, da me ne boš sovražil, da me ne boš zaničeval! Pridi nocoj, saj veš, kedaj odido vsi k počitku, — pridi tedaj na vrt, tam od gozdne strani; izprosila sem si to od tete, da Te še jedenkrat vidim; in vedi, Tvoja sem, jedino Tvoja! Olga.“

Slikar je strmél v te vrste, ki so mu plesale pred očmi, ter bral jih dvakrát, trikrát. Skoro nevedoč šel je počasi nazaj na stezo in potem proti domu; pred hišo mu pové pastir, da je grajski hlapec nekaj zanj prinesel, in da je položil to v zgornjo sobo.

France je našel tam zavitek in zraven list s sledečimi vrstami:

„Čestiti gospod! Umeli bodete, da Vam le tem pôtem morem izročati honorar Vašemu trudu za naročeno sliko. Werner.“

Slikar je prijel zavitek ter vrgel ga v kot, da se je obojni papir pretrgal, ter so zažvenketali cekini po tleh.

„Bergov denar!“ siknil je zamišljeno med zobmi.

Vrgel se je na posteljo, ter potisnil roki pod glavo; tako ležeč strmél je v leseni strop, ter mislil samo jedno: kedaj bode noč, trda noč?

VII.

V gradu so se odpravljali k počitku. Pri večerji so bili navzočni samo stari gospod, pl. Berg in nadlajtnant, in vsi trije so bili jako redkobesedni; tete Mare in Olge ni bilo. Gospodar je vstal kmalu ter želel onima lahko noč; odšel je v svojo spalnico.

Po odhodu njegovem molčala sta ostala dva nekoliko časa. Berg je pušil iz svoje pipe, Werner pak je vrtil kozarec v roki.

„Kakor sodim, ne bilo bi nocoj umestno, tako hitro spat hoditi!“ izpregovori Berg prvi čez nekoliko časa, ter izpod na pol zatisnenih trepalnic opazuje svojega prihodnjega svaka.

„Zakaj? Ali igrava šah?“

„Se ve da, — šah kraljici, če hočeš!“ nasmehne se cimično oni.

„Kaj ugiblješ?“ vpraša nadlajtnant pozornostno.

„Da bode nocoj prilika, onega usiljenca zaznamenovati, da bode pomnil in vedel, kako se imajo vzprejemati taki kmetski pritepenci,“ reče Berg poluglasno med zobmi; divja, ljuta strast sevala mu je iz njegovih sivih očij.

„Kaj, kako?“ vzklikne Werner ter stopi pred tovariša.

„Prav lehho!“ pravi ta mirneje, ter zapali v novič svojo pipo; „videl sem denes vrtnarjevega fanta nosečega neko pismo; in onega pobalina tudi ni bilo v grad! Teti Mari, kakor veš ne zaupam mnogo in Olga —? Vzemi vse in računi, izkušnje vsaj imaš dovolj v tacih stvaréh! Jaz sem uverjen, da se bo oni mazač klatil nocoj tu okolo grada, po vrtu ali koderkoli — daleč ne bo!“

„Prokleta!“ sikne nadlajtnant.

Oni je molčal.

„Jaz mu bom dal jedno med rebra!“ vzklikne Werner.

„Ni treba!“ ugovarja Berg, „jaz vem nekaj boljšega. Zaznamenovati ga hočeva. Vzemi le svoj bič s seboj!“

„Dobro, izvrstno!“ meni oni.

„Sedaj pa storiva, kakor bi že ves teden ne bila spala. Luči v sobah ugasneva čez četrť ure, in potem pri stranskih vratih ven na stražo! Pa stoj, to tudi ne bode prav! Iz tvoje sobe, iz zadnjega okna se vidi na vrt in zlasti na zadnji uhod; po prednjem ne bo nikdo prišel. Tja na zadnjega bodeva pazila, in ako se kaj gane, potem doli! In še nekaj! Kaj, ko bi za vrata na mostovži pri Olginem in tetinem stanovanji porinila zapah? Nikdo ne more ven, in midva ujameva ptička samega, kar mi je ljubše!“

Rekoč nasmehne se zopet Berg.

„Najbolje bo tako!“ pritrđi oni.

Malo potem odšla sta v svoji sobi, in po gradu bilo je kmalu na videz vse v globokem spanji.

(Konec prihodnjič.)

Narodov grob.

Tu kažete mi grob rosán
In križ stoječ pri njem.
Vi ženete posmeh glasán,
A nanj srpó jaz zrem!

Za národ tvoj pripravljen je!
Smejoč mi vpijete
In zemljo kot v proslávljenje
Z nogami bijete!

Le bijte jo, le pléšite,
Kričáje vmes glasno,
A vender se utéšite —
Doslej še ni takó!

Če tudi rod zatiran je,
Ki nekdaj vaš je bil,
Če tudi le preziran je,
Zato še ni miníl!

In tudi dolgo se ne bo,
Vi morda boste prej!
Le bijte jo, le to zemljó
In pléšite po njej! . . .

—b—

Življenja cvet.

Zaprlí v grob očeta so —
Kakó je vzóren bil!
Ložili v tla ga sveta so,
Za njim solzé sem lil!

In vender ni bil oče mi,
Ki v smrti ga čestim,
In vender srce joče mi
Še zdaj bridkó za njim!

V trpljenji bil rešitelj je,
Vodnik mi v temnih dnéh,
In rádoti buditelj je
Solzé zatrl v očéh! — —

In zdaj ga ni! — V gomili spi
Življenja dragi cvet,
Okó po njem zamán želi,
Zamán obráz je bled!

In nádej ni, da pólnile
Z veseljem bi srcé
In duši moji bolni le
Bridkósti se režé!

Življenja cvet, predragi cvet,
Radósti oče mi!
Po tebi le obraz je bled
In srce joče mi! . . .

—b—

Velésalo, substant. n., a ne: Velésovo, adj. poss. n.

Spisal Fr. Levstik.

Miklošič je v svojem spisi „Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen I.“ dejal: „Velesovo (gorénjska vás), dessen wahre Form nicht ganz sicher gestellt ist, daher auch nicht mit Sicherheit gedeutet werden kann, soll nach dem Hirtengotte Volosü, Velesü benannt worden sein: Slovenci so prišli do majhenih goríc, na kterih je zlasti ovčja paša obilno rasla, in tako so kraj in tudi vas, ki so jo zidali, po bogu ‚Velesovo‘ imenovali. Trdina, Zgodovina 28.“ Denkschr., philos.-hist. Cl., v 21. zvezki (1872. l.) na 77. str.

Očito je, da Miklošič né te misli, katere je nekđaj bil profesor Trdina ter pred njim uže Metelko. A to ime res néma začetka od boga Volosa ali Velesa. — Gorénjci zdaj govoré, kakor nekđaj néso govorili, namreč: Velésovo, vega, adj. n., ter okrog Bleda tudi: Melésovo, vega, adj. n., a v Škofji Loki je slišati: v Melésane so šli; do Melésan pojdem; v Melésanih so bili. — Velésovo, adj. n. je namesto: Velésavo, in to namesto: Velésalo, substant. n. V obrazih: Melésovo, Melésane vidiš, „m“ namesto „v“, ter kaže da Melésane stóji v nom. plur. m., namesto: Velésane, katero lice je po vsej podobi zaradi priglasa, ležečega zeló na začetki besede, skrčeno od: Velésaljane, nom. plur. m., kar zaznamenúje ljudi, prebivajoče v Velésali, a more ob enem zaznamenovati i sámo Velésalsko vás. Krájevnihih imen te vrste je mej Slovéní obilo: Cerkljáne, namesto: Cerküvljáne: cérküt; Vrbljane: vrba; Lípljane: lipa; Vašáne: vás, das Dorf, starslov.: viši itd.

A kakó morem jaz trditi, da je Velésalo, n. pravo lice tega imena? Opiram se na znanega Novoméskega kanonika Matijo Kostéca in osobito na Valvasorja. — Matija Kostéec je bil svoje „Bratovske Buquice s. Roshenkranza. Stiskanu u' Lublani 1682,“ posvétil „Gospéi Materi Joan. Susani Paradaisarci, Priorci tēga jmenitniga Divizhniga Velleffalskiga Clofra, u' Gorénski Itrani“, ter Valvasor XI. 365. 367. piše: „Das Frauen-Kloster Michlstein, auf Crainerisch Velefalo, ligt in Ober-Crain. Die jetzt, in diesem Jahre (1689), regirende Priorinn aber ist Frau Susanna Paradeiserrinn,

Freyinn⁴. — Michelstein je tukaj teskovná hiba, katero je na konci tega (III.) zvezka Valvasor sam popravil: „f. (für) Michelstein I. (lies) Michelstetten.“ Ako Slovén zdaj uže ne vé, kaj to krájevno ime znači, vidimo, da je vsaj njega pravo lice pred 200 léti bilo še sploh znano.

Beseda Velésalo je sestavljena z dveh kosov; prvi je: vele, a drugi: salo, kakor moravski „Velehrad“ v sebi kaže tudi: vele in: hrad (grad). Kaj znači „vele“, né težko povedati, ker to je v drugačnem obrazi isto, kar je starslov.: velij, a, e, adj., gross, in lice „vele“ je tudi starej slovenščini rabilo v sestavljene besede: veleglavŭ, adj., grossköpfig, veledušije, n., Grossmuth. Naše ime Velésalo je nemški narod z besedo Michelstetten preložil, kakor jaz ménim, zeló na tanko po slovenskem zmisli; kajti gotski: mikils, starvisnem.: michil, sredvisnem.: michel, adj., znači isto, kar grški: μέγας, latinski: magnus, gross, obtorej isto, kar vele. Anda ako hočemo zvédeti, kaj znači drugi, v tem nazivali res neobični dél: salo, trebé najprvo pogledati, kacega pojma je nemška beseda: Stetten. Bilo je starvisnem. in sredvisnem.: stat, f., Stätte, Stelle, Platz, Ortschaft, pozneje „urbs“; novovisnem.: Statt, f., Standort, Platz, Ort des Seins, also Wohnplatz. Ista beseda je tudi: Stetten (Stätten), samó da stoji v dat. plur. Weigand, Wörterb. II. 790. 800., Schmell-Fromm. II. 792. 794. Beseda: Stetten (razno pisana) često služi v nemščini sestavljenim nazivalom krájevnim: Heiligenstetten, Königstetten, Dreistetten itd., ter na samem kranskem svéti je poleg Michelstetten še tudi Kerschstetten (Kirschstetten), in to tri krati: Čéšnjice, f. plur., Kerschstetten, v Moravškem dekanati; Čéšnjice, f. plur., Kerstetten (namesto: Kerschstetten, Kirschstetten), blizu Špitalčca v Kámeniškem dekanati; Čéšnjévik, m., Kerschstetten, blizu Cerkŭvljan. — Čéšnjévik je kraj (Stätte), kder se nahaja ali se je kdaj nahajalo obilo črešenj (Kirschen), kakor je srbski: bukŭvik, m., tudi kraj, na katerem raste mnogo bukev, der Buchenwald. Iz tega se nam jasno kaže, da je salo isto, kar nemški: Stätte, Wohnplatz, ali z drugimi besedami, da je salo isto, kar selo, in obtorej: Velésalo namesto: Veléselo (Véliko Selo), die grosse Wohnstätte. Res v denašnjih časih ta vás né posebno velíka, ali kdo vé, koliko manjše od nje so v začetki bile vasí po obližji? Tudi se je v tej dóbi Velésalo utegnul morda zvati večji prostor okolne zemlje, ker to ime se

nahaja v listinah uže 1154. l., kakor svedoči Parapat v Letop. Matice slov. s 1872-1873. l. II. na 18. str., kar nam dokazuje, da je vsaj 84 lét staréje od nunskega samostana, založenega 1238. l. v tem kraju, in Valvasor XI. 365. piše, da je rečeni samostan iz prva bil imenovan „Frauen-Thal“ ali „Marien-Thal“, a Velésalo (Michelstetten) da so zvali župo (faro), katere cerkev je blizu ondukaj, ter da se je stóprav kesneje ime Velésalo prijelo i tega samostana, čegar založno pismo (Stiftungsurkunde) s 1238. l. jednako priča, da je sezidan bil „in Valle S. Mariae apud Michelstetten“. Mitth. des hist. Vereines für Krain, v IX. létnici (1854. l.) na 76. str.

Zdaj trebé še dokazati, da je lice: salo poleg ter namesto lica: selo v slovanskem jezici možno, rekše, da glagolska korenina: sed, sitzen, tudi slóve: sad; kajti nikogar né tajno, da sêlo stojí namesto sedlo, der Sitz, Wohnsitz, Ansiedlungsplatz, zaradi česar je Čehom: sedlák, der Landmann, človek na sêli, a ne v mestu živeč, ter na Goriškem neko vás imenujo še zdaj: Staro Sedlo, vendar i tamkaj denes premaguje uže izrékanje: Staro Selo, a pridevnik se v zdanjih časih govori vedno le: starosélsk, poleg: stársk. „Iz potne torbe“ prof. Erjavca v Letop. Matice slov. 1880. l. na 208. str.

Sad namesto sed po Jungmannovem svodoštvi rabi Slovakom, govorečim: sadnu, ich setze mich, kar Čehom slóve: sednu; zatorej slovaški: sadlý, a češki: sedlý, adj. (partic. praet. act. II.), gesetzt: sedlé mléko, geronnene Milch, kar mí neslovanski zovemo: sšsédno mléko, namesto: sšsčlo (sšsédlo) mléko. Rečeni Jungmann učí, da je tudi v Čehih krajevno ime: Sadlná, f., Zodel, vás v Budéjevskem, ter i: Sadlnò, n., neko drugo češko ime jednake vrste, kar bi slovenski oboje slulo: sel-, ako ne: sal-. Sem je šteti i óno besedo, katera staroslovnski slóve: salo, n., sebum (a ne: adeps), novoslov., bolg., srb., ruski: salo, češki: sádlo, poljski in gorsrb.: sadlo, Schmer, kar je zopet namesto: sedlo, selo, ter znači táko stvar, kà se je strdíla, „sšsédla“, kakor je tolmačil uže Jungmann: „jako by řekl: sedlý tuk,“ in zdaj lahko razuméjemo, zakaj more beseda: sálo v ruščini tudi značiti: die erste dünne Eisrinde beim Gefrieren der Flüsse. — Lice: sad poleg: sed ima i beseda, katera slóve srbski: sádno, n., ruski: sadnó, češki: sadno, sadmo, poljski: sadno poleg: sedno, der Satteldruck; ruski: sádnitísja, sich wund reiben; poljski:

sadnič poleg: sednič, wund drücken, wund reiben, sadnisty poleg: sednisty, adj., wund gerieben; a novoslovenski v Laščah: sêdno, der Satteldruck; die Wunde auf dem Rücken eines Kranken vom Liegen; sêdnast, adj., wundgelegen, kar na kranjskej meji v Prézidi mej Hrvati imenujo: sádn o, n., sádnast, adj., a po Istri, kakor J. Volčič pripoveduje: „skupna kobila je sadniva ali sadnita (bekommt den Satteldruck),“ v „Glasniku“ 1860. l. I. na 79. str.; mej Krko in Zatičino po Dolénjskem: sêdno, n., der Satteldruck, osêdniti se (k temu prisposôbi ruski: sádnitisja): osêdnil se je, rekše, dobil je ran po hrbti, bodi si človek od mnoge léže ali konj od sedla, in poleg tega ondod govoré: oséjen je, kar znači isto, če tudi nikoli né slišati: osêditi se; i Ribničan déje: osêdniti se, a v Škofji Loki je navadno: sáje ima, sá-jast je; pridevnik: sájast v jednacem zmislí rabi tudi Logatčanom: primeri: prisad, sáda, m., der Brand einer Wunde, rana se je prisadila, die Wunde ist brandig geworden; Gorénjci okolo Kranja yelé: sêna ima, namesto: sêdna, ter: sênast je, namesto: sêdnast, kar nas učí, da lice, navadno Laščanu: sêdno, sêdnast, namesto: sêdno, sêdnast, né pravilno. S tem je neovržno dokazano, da slovanski glagol: sed ima namesto „e“ časi „a“: sad, po katerem zakoni je tudi: Velésalo, namesto: Veléselo. — A kakó je o tej stvári soditi? Da tukaj „a“ iz prajezika ne bode, o tem se ménda né dvojiti.

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal J. Trdina.

10. Divji mož, hostni mož, hostnik.

Po gričih, dolcih in jarkih, na katere se drobé Gorjanci, padaje polagoma proti Krki, razprostira se med Podgradom in Ljubnim velik gozd; imenuje se Raso. Zdaj poje v njem sekira, ki ga nemilo podira in pokončuje, ali še pred tremi desetki let je bil košat, temu in krasen, da je marsikak pópotnik obstal in mu se čudil. Takrat stala je kraj njega majhna kočá, reklo se jej je „pri

Logarji“. Stari Logar ni bil bogatin; polja in pašnikov imel je ravno toliko, da je prehranil s trudom in potom sebe in svojo rodovino. V cerkev je šel naj večkrat v Šmihel. V Podgrad bi bil rajši hodil, ker se je tamo rodil in je imel ondu tudi skoro vso svojo žlahto, ali pot šla je skoz Raso, v katerem zablodi prav lahko še tak človek, ki misli, da ga pozna.

Neko noč se je pripetilo, da je izruval vihar ne daleč od Logarjevih nekoliko najlepših bukev. Možu je bilo žal za nje in je šel saditi mesto podrtih dreves druga. Ko se je o tem trudil in péhal, stopi k njemu nekdo od zadaj in ga potrka na ramo in veli: Taki ljudje so kaj vredni. Logar se ozre, zagleda kosmatega velikana in ga vpraša, kdo je. Tujec odgovori: Ne boj se, jaz sem divji mož in tvoj prijatelj. To rekši velikana zgine.

Kmalu potem imel je Logar Pod Gradom opravke. V goščavi mu se pridruži divji mož, spremi ga molcé do konca gozda in zgine. Tako je spremljal odslej vsakikrat Logarja in njegove ljudi, če so šli v Podgrad. Zdaj se niso trebali več bati, da bi se v hosti izgubili. Logarjevim je bilo jako po volji, da so mogli pohajati svoj rojstveni kraj brez nevarnosti in neprilike. Jedenkrat so se pomudili pri žlahti in dobrem vinu dolgo čez polunoči. Kakor vselej kazal jim je pot proti domu divji mož. Ko pa je začelo Pod Gradom dan zvoniti, zapustil jih je kar nanagloma, dvignil z obema rokama bližnji grič in smuknil v jazbino, ki je bila pod njim. Grič se je poveznil sam nazaj, kakor je prej stal.

Pa tudi za druge reči je bil hostnik prav čudna prikazen. Mesto človeške brade in brkov zarastel mu je obraz dolg mah. Če ga je kdo kaj vprašal, ni dobil nič odgovora, sam je pa tudi prav malo kdaj katero zinil. Z divjačino se je rad igral, domača živina pa se mu je gnjusila in se je je ogibal. Hiš, polja in vrtov se je bal kakor hudoba križa. Če so ga Logarjevi povabili, da bi šel z njimi in popil v njihovem hramu kak kozarec vina, vselej se je grdo zapačil, mahnil z roko in šinil od njih v goščavo, kakor da je hudo razžaljen. Ali obilna skušnja jih je preverila, da je ostal vedno njihov najboljši in najiskrenejši prijatelj, ki jim je pritekel na pomoč, še predno so ga prosili. Če je zalezoval čedo volk ali kaka druga zver, planil je nanjo z gorjačo in jo ubil ali pa prepodil. Nad Rasnim nakopičile so copernice oblake in so hotele usipati iz njih točo; divji mož pa se je ustopil za Logarjevo hišo in jih jel s tako silo krepeliti in goniti,

da so morale pobegniti. Jedni je izbil z glave pečo, drugi pa iz ust zadnji zob, ki ga je še imela. Logarjevim niso mogle narediti najmanjše kvare niti ta pot, niti pozneje, dasiravno so to dostikrat poskušale.

Tako je hostnik mnogo let branil in varoval svoje prijatelje pa ni bilo čudo, da so si tako lepo opomogli in skoraj obogateli. Ali sreča je rada nestanovitna. V Rasnem je našel Logar lepo, mlado drobnico in jo cepil. Divji mož iz goščave to zapazi in se zadere srdito: Nesramnež! Jaz sem ti v vseh rečeh pomagal, v zahvalo pa si mi zdaj zagradil pot.

Od takrat se hostnik nikoli več ni prikazal Logarjevim, da bi jih spremljal skoz gozd ali obvaroval škode in nadloge. Najmlajši sin se je v Rasnem izgubil in poginil od straha in lakote; živino trgali so volkovi in druge zverine; žito in sadje pobijala je toča. Tako so se nesreče kar lovile; Logar je zopet osirotel; z bornimi ostanki svojega imetka se je preselil nazaj v Podgrad. V njegovo zapuščeno hišo je tresčilo, in ogenj jo je pokončal do tal s poslopji vred. Le malo kak sled še spričuje, kje je stala in kako strašno se zna maščevati divji mož, če ga človek vedé ali nevedé razžali.

Razen na Gorjancih živi na Dolenjskem še mnogo drugih hostnikov. Najimunitnejše sem našel med Novim Mestom in Dvorom. Da se bodo spoznale navade in razvade divjih mož bolj na tanko, treba je tudi o njih kaj izpregovoriti. Težave mi to ne bo delalo, ker so mi po naključji ti še dosti bolj znani nego gorjanski. Jednega sem celó sam videl in sem dobre pol ure z njim popotoval. To mislim, je dovolj dober razlog, da pride v mojem popisu prvi na vrsto.

V Zaloški krčmi zbirala se je pred 15 leti jako zgovorna in vesela družba, v kateri se je človek rad pomudil. In tako sem ostal jedenkrat tamo do pozne noči, z mano je bil prijazen svak moje gospodinje, Tone, ki je bil krčmarju pripeljal mošta. Ko odbije najstara ura, velim: Záme je zadnji čas, da se dvignem; če Vas je volja, pojdiva! Tovariš je bil zadovoljen. Na potu mi zašepetá nekako plaho: Pač ste prav pogodili, da je zadnji čas odriniti. Takó kasno jaz sploh nikoder rad ne hodim, najmenj pa tod, to se pravi, od Češče Vasi dalje skoz hosto, ki jej pravimo Brezovec. Vražam se ljudje smejejo in tudi jaz jim se smejem. Ali to, kar sem videl v Brezovci na svoje oči, ni vraža ampak resnića. V tej hosti se prikazuje grda pošast, imenujemo jo divji mož, ker je res strašno

divja. Lansko jesen šel sem tod domov, prav tako pozno kakor nocoj še ni bilo. Ko sem prikorakal v Brezovec do prve smreke, pridruži mi se kôsmatin, kakor da bi me bil za drevesom čakal in me spremlja do lastovške drobnice. Tako je spremljal že veliko drugih in kakor meni, prikazal se je tudi vsakemu drugemu pri prvi smreki, pri lastovski drobnici ga pa zapustil. Kaj, ali niste Vi še nikoli o njem slišali?

Jaz odgovorim: Slišal sem že dosti in bi prav rad vedel, če je res tako visok kakor tista smreka, pri kateri ga ljudje najprej zagledajo.

Tone veli: Da, to trdi marsikdo. Ali takrat, ko sem ga jaz videl, bil je manjši, vendar je bil dosti velik; če se ne motim, precej višji od Vas. Morda se mrcina lahko po svoji volji potegne ali skrči, ali pa zna ljudi tako preslepiti, da se zdi nekaterim visok kot smreka, drugim pa mnogo nižji.

Jaz vprašam Toneta, če mu je divji mož kaj hudega storil, ko ga je spremljal.

On mi odkima: E kaj — nič! Pred polnočjo nima te oblasti. Samo zijal je vame in pa prav po volčje tulil. Po polnoči pa me sam Bog varuj takega društva! Zato je res pametno, da se vračava še o pravem času.

Na sredi pota med Češčo Vasjo in Brezovcem me prime tovariš hlastno za roko in veli: Ali ga ne vidite? Ta je tisti, ki me je spremljal — divji mož! Ker je bilo nekaj meseca, zagledal sem ga tudi jaz in ga jel opazovati. Tone se je bil zmotil, kajti ta hostnik ni bil nič večji od mene. V obraz je bil dobro porasten ali ne tako, da bi se ga moral človek ustrašiti. Bil je bos in gologlav. Dolgi vlasje so mu mahali po plečih in hrbtu kakor griva. Opravo je imel kmetiško in kaj borno. Hlače so mu šle komaj do kolen; janko je bil slekel in jo vrgel čez levo ramo. Srajca je bila za vratom odpeta, da je kazal, kakor pravimo, gosle. Hodil je precej čudno, prav za prav je bolj poskakoval nego korakal. Ko je prišel s polja na cesto, pozdravim ga: Dober večer! On pa ni dal iz sebe nobene besede, ampak samo nekako hripovo je zarenčal. Popolnoma se nama ni hotel pridružiti, ostal je zmerom kakih 15 korakov pred nama na veliko tolažbo Tonetu, kateremu je strah kar sapo jemal. Zdaj sem se sam preveril, da se ljudje niso zlagali, kar so pravili o grdih šegah divjega moža. Ponašal se je res na vso moč nespodobno. Od konca je le

nerazločno nekaj krulil in tulil. Že ta glasba ni bila preveč prijetna. Potem je začel na prste zvižgati, da je kar skoz ušesa letelo. Moralo se je priznati, da je to pastirsko umetnost odlično izviševal. Brlizgal je na vse mogoče načine: debelo, tenko, ostro, glasno, zamolklo, na konci z zavijačo in brez zavijače, na kratko in na dolgo, v jeden cep in v dva cepà, zdaj na dva, potem na štiri prste in vmes tudi „na kljuko“. Tone je ječal in si tiščal ušesa, jaz pa sem poslušal in se spominal, kako rad sem se nekdaj tudi jaz kratkočasil in bahal s to neskladno zvižgo, v kateri sem bil tak mojster, da so mi vsi drugi pastirji in kmetski součenci zavidali. Zvižganje divjega moža je donelo v hostni samoti in nočni tišini tem bolj neznano in pošastno, ker mu je odgovarjala od treh strani prekrasna jeka.

Ko pridemo do srede Brezovca, hostnik umolkne in zabavo izpremeni, ali ne na veselje svojima sopotnikoma. Jel je metati v drevje kamenje, krepelce, grude suhega blata in kar mu je prišlo v roke. Odkleščene veje in ščepke padale so neprenehoma okolo naju na cesto, nekatere priletele so tudi nama na glavo! V vsem obližji so se prebudili ptiči in frfetali preplašeni sem ter tjà, ne vedé v nočni in gozdni tmimi, kamo bi se skrili.

Ko se je naveličal divjak tudi metanja, začel se je obešati za kljuko svoje debele palice na močne spodnje veje in gugaje se kričati na vse grlo: Mate, oj! Miško oj! Imen je bilo še več, ali jih nisem dobro razložil. Ne dobivši nobenega odgovora prišel je zopet cesto in zdaj se je domislil zabave, ki me je res prav živo zanimala: začel je peti. Prepeval pa je v romskem (ciganskem) jeziku. Nekaj malega sem razumel. Vsaka tretja beseda je bila „rakli“, po naše: deklica, ljubica. Njegova pesen je bila torej brž ko ne zaljubljena, petje pa polno burne strasti, ognjenih in reznih čutov in čudovitih predrznih skokov, samobitno, prekrasno, neskončno zamikajoče, dasiravno na vso moč divje, grozno in nepravilno. Tudi najostrejši sodnik bi bil moral potrditi, da je ta divji mož umetnik, kateremu se ne bi smijali zaničljivo niti v gosposkih dvorih. Za romsko pesnijo prišla je na vrsto vzhodno slovenska: Tiček leti, tičica za njim leti . . . Pel jo je naglo, nekako zaletavasto in torej slabo. Videlo se je, da pevec nima zanjo ne grla, ne srca. Bolje je pogodil hrvatsko, da ne velim, srbsko: Mlado pastirče, zašto si se snuždilo . . . Ali še mnogo, mnogo bolje pa primorsko: Popuhmul je tihi vetar i odnesal Mari krunu . . . Teško sem čakal ali se bo držal primorske besede: „crni moro“ ali

pa jo bo zamenil z varianto, ki se čuje povsod po Hrvaškem v rodoljubnih, grabljivim „Šrabam“ sovražnih društvih. Divji mož je hotel pokazati, da je s Hrvati iste misli in je pel s povzdignenim in hudim glasom: „Našal ju je crni Švaba“. In tako tudi na zadnje: „Volila bim poginuti — nego Švabi ljuba biti“. Ta konec mu se je moral prav posebno priljubiti, kajti ponovil ga je gotovo desetkrat, če ne še več in vsak pot z večjo strastjo, jezo in zabavljivostjo.

O tem petji smo Brezovec prehodili in se bližali lastovski drobnici. Uveril sem se zopet, da govornica ni bila prazna. Pri tem drevesu se je obrnil divji mož res na stransko pot in zginil izpred očíj. Tone se globoko oddahne, ustavi me in vpraša: No, kaj pravite?

Jaz odgovorim: Ko mi ne bi bili Vi povedali, da je to divji mož, bil bi mislil, da je kak natrkan cigan, morda Cene Brajdič ali pa njegov brat Matija.

Tone veli nekoliko nejevoljen na moj sum: E, kaj še! Cigani se o tem času ne potepljejo po hosti, tudi vem za gotovo, da zapijajo danes v Lastovčah konja, ki so ga bili prodali zjutraj v Prečini. Hm! Prav za prav pa med njimi in divjim možem ni dosti razločka. Tisti ljudje, ki se niso hoteli podvreči ne deželški, ne cerkveni gosposki in nobeni postavi, pobegnili so v hribe in brloge in so v samoti tako obdivjali, da jim pravimo zdaj divji možje in še ne vemo, če imajo kaj duše ali nič. Cigani pa niso dosti boljši. Tudi oni se valjajo najrajši po hosti in za postave se brigajo toliko kakor moj cucek. Ker govore hostniki in cigani isti volčji jezik, jaz tako sodim, da so se ga jeden od družega naučili in da so si tudi po krvi, če ne bratje, vsaj bratranci.

(Konec prihodnjič.)

Zemeljski potresi.

Spisal J. Jesenko.

(Dalje.)

Zeló redkoma so pa opazovali, da bi se bil velik del zemeljske skorje vsled potresa usedel ali znižal. Pri libonskem potresu se je h kratu potopila kaj močno zidana obrežina iz marmorja v globočino. Z njo je poginilo kaj veliko ljudij, ki so se bili pred podirajočimi se

hišami oteli na njo; poginilo je tudi več čolnov in malih ladij, ki jih je nastali vrtimec požrl. Najbrž se je ta zidana obrežina pogreznila v veliko podzemeljsko razpoko. Jednako se je pogreznila zidana obrežina v Mesini pri kalabrijskem potresu, a že bistrourni Hamilton je menil, da se je najbrž cela v stran zdržala ali usadila v globočino morja. Tako se je pri potresu l. 373 pr. Kr. v korintovski zaliv zdržalo mesto Helike, bližnja Bura pa se je pogreznila v velikansko razpoko. S Tajgeta se je pa pri potresu leta 464 pr. Kr. utrgal cel vrh in zdrsal v dol. Jednakih dogodkov ali učinkov navaja Hamilton več pri potresu v Kalabriji (1783). Precej velika pokrajina se je znižala ali pogreznila leta 1692. pri potresu na Jamajki. Pri velikem potresu v Združenih Državah (1811 in 1812) so zapazovali v planjavi ob Misisipiji, da so se razne nje pokrajine močno znižale, sem ter tjà v malo urah; zemlja se je ondu udirala v velikanske kotle, katerih premer meri po 5 do 20 kilometrov. Lyell jih je še leta 1846. mnogo opazoval. Najzanimljivejši tak učinek so zapazovali leta 1819. pri potresu obustja veletoka Inda: Na vzhodni in južni strani od rečenega božjega nasipa se je vsled potresa pogreznila čez 50 \square miriametrov velika pokrajina. Na njej je stala trdnjavica Sindree in jednako imenovana vas. Usedla se ni h kratu, ampak se znižavala tako polagoma, da so prebivalci to komaj zapazili po morji, ki je drlo v znižani prostor. Nekoliko jih je zbežalo v najvišji del trdnjave, od koder so jih drugi dan v čolnih rešili. Vas in trdnjavica sta se z zemljo pogreznila, a ne porušili. Lyell je še leta 1838. videl stolp in vrhne dele obzidja moleti iznad vode. (Principles 438.) Usedla so se tla na raznih mestih različno globoko: pri Lukputu za 5 metrov in pol, na drugih mestih pa za 1 do 3 metrov.

Dokazali so še o raznih pokrajinah zemeljske skorje, da so se znižale, a dokazali niso, da so se usedle ravno vsled potresov. Ko hitro je preteklo delj časa od takega dogodka, pač nikdo ne more določiti, ali se je zemlja ondu h kratu znižala ali ne. Vsa znamenja takih prememb v kratkem času popolnoma izginejo; na nje le sklepamo, če so slučajno dorastli gozdovi ali pa hiše prišle pod vodo. Lyell je leta 1846. na potovanji po Združenih Državah opazoval na raznih krajih onih udrtih in z vodo napolnjenih kotlov ali plitvih jezer dorastla a vsahnela drevesa, ki so s spodnjim delom stala v vodi; mnogo več pa jih je videl zvrnenih po teh plitvih jezerih, globokim močarinom primernih. Ker pa se tudi najtrdnješa taka

znamenja le malo časa ustavljajo mehanični in kemični sili morske in sladke vode, čudili se pač ne bodemo, da enakih usedov vsled potresov v minulih stoletjih ne moremo več določevati.

XXVIII.

Kako vplivajo potresi na človeka?

Ondanji potres Zagrebški je znova spričal, koliko škodljivega vpliva imajo taki prirodni pojavi na človeka. Strah obhaja človeka precej pri prvem zibanju zemlje; če pa sliši še podzemeljsko šumenje in bobnenje, upade mu popolnoma srce. Ta obupnost gotovo ne izvira iz spomina na raznovrstne nezgode v minulih časih, o katerih smo slišali ali čitali; izvira temveč iz zavesti popolne onemoglosti in zapuščenosti nasproti nepričakovani podzemeljski sili. Humboldt misli, da na človeka potres zato tako čudovito vpliva, ker vidi in čuti prevarano prirojeno mu vero na stalnost trde zemeljske skorje.

„Od prvih otročjih let, pravi Humboldt (Kosmos I. 224) smo vajeni ločevati gibno vodo in negibna stanovitna tla, na katerih stojimo. To vero v stanovitnost zemeljske skorje so nam utrdila vsa čutila. Če se nenadoma potrese zemlja, nastopa mu skrivnostno delujoča nepoznana prirodina sila, ki trdo zemljo pregiblje. Jeden sam trenutek je uničil iluzijo vsega prejšnjega življenja. Spoznali smo zmoto o mirnosti prirode in čutimo se odvisne od pokončujoče nepoznane sile. Najmanjši šum, celó najmanjše gibanje zraka vzbuja našo pozornost. Ne zaupamo več, rekel bi, celó tlem ne, na katerih stojimo.“ Notranja nemirnost pri potresu človeka spremlja, kamor koli se obrne. Drugi nevarnosti se lahko ognemo, lahko jej ubežimo, potresu pa ne moremo uteči. Ta skrivnostna podzemeljska sila nas preganja, kamor koli bežimo, povsodi se čutimo nad virom strahovitega pokončevanja. Kakor Humboldt, pojasnoval je že pred njim sloveči prirodoznanec Karol Darwin strah in trepet, ki človeka pri tresenju zemlje obhaja. „Zemlja, podoba stalnosti, pravi Anglež, gibala se je pod našimi nogami kot tenka skorja na tekočini; trenutek časa je vzbudil našemu duhu doslej neznanu mu čut nevarnosti, katerega bi mu ne bile vzbudile dolge ure neprestanega premišljevanja.“

Strah izpreleti vsakega, iz straha sledi nemirnost, ki žene vsakega, da bi se rešil. Najmenj strahu trpé otroci, ker se pretéce nevarnosti še ne zavedajo. Da strah različno deluje na različne ljudi, pač

ni treba posebno poudarjati. Ko bi se smeli opirati na časniška poročila, rekli bi, da je strah pri Zagrebškem potresu huje vplival na ženske kot na moške. Nenadni strah pred poginom je jednemu h kratu pobelil lase, drugemu je uzočil krčeviti jok, kateremu zdravniku vsaj prve dni po potresu niso vedeli pomoči. Jdnake in še huješe učinke so poročali pri drugih potresih. Obupnost je posamezne tako prevladala, da se jim je pamet zmešala. Osiander je pojasnoval razne fiziološke učinke strahu pri potresih v Burdachovi fiziologiji (II. 223—224).

Človeška natura je taka, da se vsemu privadi. Kmalu poneha po potresu prouzročena nemirnost, ki ga je sprva toliko trla. Če se v deželi ponavljajo malo močni potresi, izgine prebivalcem vsak strah pred njimi. Res da glasoviti potovalec Tschudi (Peru, 170) pravi, da se človek nikdar ne privadi potresov tako, da bi se zmanjšal čut strahu pred njimi. A ravno nasprotno je o istej deželi trdil Aleksander Humboldt. „Po brezdežnem primorju peruvanskem ne poznajo niti toče, niti gróma in bliska. Grmenje v oblakih jim nadomestuje podzemeljsko bobnenje, ki potrese spremljuje. Mnogoletna navada in zeló razširjena misel, da se je nevarnih potresov treba bati le po dva ali trikrat na sto let, učinili sta, da v Limi slabi potresi vzbujajo komaj več pozornosti kot toča po zmerno toplem pasu.“ Na drugem mestu smo že omenili, kako so se Dobrovničanje, naši jugoslovanski bratje, privadili potresov in da se le takrat zmisljijo na nevarnost ter beže, če se dimniki podirajo in pomoli iz njih palač izdirajo. Bližnjih sosedov Mletčanov pa strah ni nikdar popolnoma zapustil, ko so poslušali toliko časa ono podzemeljsko bobnenje in pokanje ter čutili sedaj pa sedaj kako slabo gibanje zemeljske skorje. Ne-prestani potresi so vse ljudstvo ob Bajkalskem jezeru prepodili iz njih selišč. Na to izseljenje so pač mislili mnógi Zagrebčanje, katerim je potres hiše razdrl. Na vprašanje, ali bodo hiše popravili ali znova sezidali, odgovorili so vsi obupni: „Kaj, ali smo varni?“ A kljubu temu se mora priznati, da Zagrebčanje v največjih stiskah niso bili izgubili pogumnosti. Res jih je mnogo zapustilo mesto, res so mnogi hudo nadlegovali Zagrebško hranilnico, a trgovski svet ni bil obupal, ni raztrgal svojih zavez in ni hotel nič vedeti o moratoriji, katerega so se po drugih mestih toliko bali. Sedaj se jim je popolnoma povrnila mirnost in zaupnost v boljšo bodočnost, kar je zadnje štetje ljudi očitno spricalo.

A še od druge strani vplivajo potresi kaj škodljivo na človeškega duha. Rodili so zlasti v poprejšnjih vekih razne vraže posebno pa verske sanjarije in neumnosti. Po močnem potresu v Beljaku so bičevniki hodili po Koroškem ter strahovito razdražili verske čute po vsej deželi. Zgodovina srednjega veka nam ponuja na kupe enakih norostij človeškega rodu. Da tudi v novem veku potresi in po njih prouzročeni strah močno pospešujejo in razširjajo prazno vero med omikanim in neomikanim ljudstvom, omenil je že Lyell v svoji geologiji (493). Buckle v svoji zgodovini angleške naobraženosti (histori of english civilisation, ki je po mojih mislih najbolj poučna knjiga novejšega angleškega slovstva) govori obširno v II. oddelku o ravnovrstnem vplivu narode na človeka; na str. 105. in 106. poudarja tudi potresov vpliv na človeške duševne moči. Po njegovih besedah potresi neposredno razdražijo človeku živčevje in tako slabšajo njegov razum, čez moč dražijo njegovo fantazijo ter ga naklanjajo prazni veri. To nam nekoliko pojasnuje, zakaj so pri raznih potresih ljudje drli v cerkve, kot bi jim te stavbe bile gotovo zavetje. Kdo bi določil, ali je s tem v kaki zvezi oni ukaz zagrebškega župana, ki Zagrebčanom ostro prepoveduje ostudne kletvine?

XXIX.

Kje je pravi vir zemeljskih potresov?

Predno bodemo pregledovali razne teorije o pravem uzroku zemeljskih potresov, moramo še določiti, kje je pravo izvirišče delujoče podzemeljske sile. Začetkom smo že omenili, da se potres nikdar ne začne na zemeljskem površji, ampak začne se vselej nekje pod zemljo. Od tega izvirišča, kakor smo videli, razširja se tresenje po mehaniških zakonih na vse strani. To tresenje se opazuje le na površji naše zemlje. Ker je zemlja okrogla, zadene tresenje le na jedni točki ravno nad izviriščem navpično, na njeno površino. To točko smo prej imenovali središče zemeljskega potresa, prav za prav bi jej smeli reči le nadsredišče njegovo, kajti pravo središče je njego izvirišče. Po poprejšnjem vemo, da moč gibanja pojema čim dalje je od svojega izvirišča. Pri okrogli podobi naše zemlje se mora tudi mer gibanja zmerom bolj oddaljevati od navpične črte v nadsredišči ter približevati vodoravni ali horizontalni. Širjenje potresov in njih moč na površji zemeljskega obla, kjer le jih opazujemo, se moreta razlikovati prav po različni globokosti njih izvirišča v zemlji.

Na vse te razmere se je oziral imenitni angleški prirodoznanec Mallet, ki je prvi pokazal, kako naj se pri vsakem potresu iz raznih natančno opazovanih pojavov na površji določi globokost njegovega izvirišča v zemlji. Leta 1857. se je zopet močno tresla Kalabrija. Ker so vse prikazni na površji natančno opazovali, namreč tega potresa nadsredišče, mer, v katero se je na raznih krajih širil, moč, katero je na raznih krajih kazal in tudi čas za trenutek natančen, kedaj so na raznih krajih začutili prvi sunek (ali prvo gibanje), preračunal mu je Mallet globočino njegovega izvirišča ter je našel 10667 metrov pod zemeljskim površjem. Tu bi pač bilo od več pokazati, po kateri zelo zamotani poti je Mallet prišel do tega proizvoda. Po tej poti so hodili tudi drugi n. pr. Lasaulx, Seebach ter po težkih zelo zamotanih računih določili izvirišče drugim novejšim natančno opazovanim potresom. Tako je potres v Geri leta 1872. izviral 17956 metrov pod zemeljskim površjem, porenski leta 1846. opazovani 38806 metrov, žilinski v severozahodnem Ogerskem (ob Vagu) leta 1858. opazovani 26266 mtr., ahenski (od léta 1873.) pa le 11130 metrov globoko. To izvirišče ali središče bodo tudi določili zagrebškemu potresu od 9. nevembra 1880.; zato pač je bila dunajska akademija znanostij poslala mladega prirodoznanca dr. Wähnerja, da je po Zagrebu in drugodi nabiral vse natančne opazke. Ko mu bodo preračunili, koliko globoko je izvirala potresujoča sila, dalo se bode tudi kaj verjetnega določiti o njegovem pravem uzroku.

Razne preiskave, katerih tu ne bomo razkazavali, naklonile so Malleta k izreku: nobeden potres ne izvira globokeje kot 55 kilometrov pod zemeljsko površino. Tedaj potresi ne izvirajo zelo globoko; negotovo pa je, ali izvirajo v trdi zemeljski skorji ali pa pod njo, kajti silno različno debelost so preračunili učenjaki zemeljski skorji. Po Mitscherlichu se 42 kilometrov globoko že topi trdi granit; po njem bi zemeljska skorja bila razmerno tenka. Nekateri menijo, da je 60 do 70 kilometrov debela; Cordier, francoski prirodoznanec, preračunal jej je debelost od 100 kilometrov; še drugi menijo, da meri 300 kilometrov in Hopkins, angleški geolog in prirodoznanec, zračnil je celo 128 do 160 miriametrov, t. j. $\frac{1}{3}$ ali pa $\frac{1}{4}$ zemeljskega polumera. H koncu naj še omenimo, da po besedah raznih prirodoznancev zemeljska skorja ni povsodi jednako debela, ampak je tu tanjša, tam debelejša; celo votline se sem ter tja v njej nahajajo, ki držé do raztopljenega droba.

(Konec prihodnjč.)

V obrambo.

V.

K pesni: „Človeka nikar!“

„Videns autem Deus, quod multa malitia hominum esset in terra et cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, — poenituit eum, quod hominem fecisset in terra.“

Biblia, Genes. cap. VI. vers 5, 6.
Komur drago, naj bère tudi Ecclesiast. cap. IV. vers 1, 2, 3.

S j ti, nebés in zémlje cár,
Tvoj dih rodil čistè duhóve,
Tvoj mig je zvezdne vžgal svetóve,
Tvoj rek je vstváril slednjo stvár!
Ti módro vse, lepó si vstváril,
A človek, zemlje gospodár,
To krasno delo vse je skváril.
Naš ded je vzél na vrtu sad,
Menèč, da trga sad modrósti;
A vtrgal je le sad bridkosti,
In smrti sad!
Od tàčas človek je trpín:
Morí ga starih ran spomín
In strah prihodnjih bolečin,
Skelé ga bridke rane
Mu zdaj zadane.
Trpljenja poln in poln je zmot!
Na žitja morji previharnem,
Na morji tem strašné nevarnem
Zgreší prerád le pravo pot.
Oh, koliko mornarjev
Ob skale vrže moč viharjev,
In čoln in njé, ki so v čolnáci,
Srdito vniči!

Kedó prešteje milijone,
 Kar jih na žitja morji vtone
 Mordà — na vék ?
 Ti sam, — ko videl si z višave,
 Da vsi zašli so s póti prave,
 Po cesti krívi drli v ték, —
 Izrekel si prebridki rek,
 Da žal ti je, ker nas si vstvaril,
 Nam um in svobodo podaril!
 O, kralj neskončne visokósti,
 Dobrota sama in modróst,
 Svetóst brezmejna in krepóst,
 Če ti, viděč sveta slabósti,
 Kesàl si se prepóln bridkosti,
 Da stvar človeško vstváril si,
 Jej uma zár
 In svobodo podáril si, —
 Zavrgel bodeš méne mar,
 Če ja z, slabotna, zmotna stvar,
 Ko svoje čútím sirotenje
 In bratov zmote in trpljenje,
 Zakličem k tebi, večni car:
 „Ti, komur hočeš, daj življenje,
 Trpinom zmotnim pa — nikár!“

VI.

K pesni „Izgubljeni raj“.

Zaklenjen človeku rajski je vrt,
 Začasno ne, na vek je zaprt,
 Oj, Kêrub nebeški z mečem ognjénim
 Preteč stoji pred rajem zgubljenim.
 Zastonj se oziraš vanj nazaj!
 Srcé naj ti poka, okó naj ti jóka
 Naj tare te tóga brezmejno globóka,
 Ne ódpre se več ti zaklenjeni raj.
 Če tukaj želiš ubežati nesreči
 In srečo srčno zaželéno doseči,
 Glej, delati treba in se potíti,
 V nedolžnost, pripróstost se prejšnjo vrniti!*)

*) K odstavku VI.: Prosíti, naj nam Bog spet odpre zemeljski raj, bilo bi pač zastonj, to se opira na sv. pismo; a da bi bila zastonj ali nepotrebna molitev pri naših delih, to ni nikjer rečeno. Nasprotno! Ako tudi ta pesen molitve izrečno ne poudarja, razume se pa lahko iz besede: „prvotnost“, kajti v prvotnosti je tudi bila molitev človeku dolžnost

VII.

K „Lastovkam“.

Lastovke, pomlád znanóče,
 Hišam blagoslov noséče,
 Z vami nisem imel sréče!
 Klical vas sem mnogo let,
 Ko pomlajal se je svet,
 Da pod stropom hiše moje
 Bi pripele gnezdo svoje;
 A zastonj sem klical vas:
 Vedno ste drugam zletele,
 Drugim glásno žvrgolele,
 Delale jim kratek čas!
 Drugim srečo ste nosile,
 Drobne ptice, ptice mile,
 Kaj od vas imám pa jaz?
 Meni úkor ste rodile!
 Ko sem letos klical vas,
 Mož polgluh je mimo šel,
 Čul na pol je moje klice,
 Ter jih nápak je umel,
 Češ, da kličem druge ptíce,
 In ostró me je oštél.
 A jaz klical sem glasnó,
 Ptíce, v as, le v as sam ó!
 In moj klic ve zdaj ste čule,
 K strehi moji ste priplule,
 In pod strop prijazni moj,
 Domek ste pripele svoj.
 Le pri meni zdaj gnezdíte,
 Pesni glásne žvrgolíte,
 Ko bom slišal peti vas,
 Pesen bom zapel še jaz!

VIII.

K „Romarici“.

Pobóžna mládenka je naša Slovenka,
 In rada gre v cérkev, ko zvon zaklenka,
 Če danes pa „mimo cerkve“ hiti
 Na grob*), kjer počiva nje zaročenec,
 Ne lúčaj je s kamenjem, stari Slovenec,
 Pomisli, da danes — nedelja ní!

*) „Slov.“ poudarja tisti „neblagoslovljen“ grob! Saj je vendar znano in v „Zvonu“ (1878. l. str. 82.) sem to izrecno povedal, da država krati mrtvaški blagoslov obsojencem, ne cerkev. — To je ravno po mojem mnenji krivica, ali recimo prevelika ostrost, zoper katero v „Romarici“ polemizujem.

IX.

K „Nevihti“.

„Nevihta“ je tudi nevilto vzbudila,
 Nad mé se zagnál je nje silni vihár,
 In toča pogubna in groma vdar!
 Zakaj pač nad máno razsaja ta síla?
 Ker svetu sem rekel, da toča pobíla
 Je upe, katere gojíl je ratár,
 Čepráv je vzdihával gorkó in srénó,
 Naj drevje in pólje mu čúva nebó.
 Povejte, mar res je pregreha to bila,
 Da pesen je moja nesrečo odkrila,
 Katero dopustil je néba vladár?
 Mar greh je, če tožna izjavim čútila,
 Ko vidim trpeti nesrečno stvar?
 Zakaj pač, zakaj nad to „nevihto“
 Neskončno svojo razlivate ihto?
 Podtikate, zdí se, mi zlobno trdítev,
 Da nična in prazna je vsaka molítev!
 Kje pa je v „nevihti“ zapisano to?
 Saj jaz tam o kmetu sem rekel samó,
 Da prošnje le te mu ne čuje nebó!*)
 Oj vi, ki nad máno takó hrumíte,
 Le k „Oljki“ mirú z menój pristopíte!
 Tam tudi grmí in pretí oblák,
 Grmenje príródo in srca pretresa,
 Prosèč in molèč v visóka nebesa
 Obrača oči pobóžni seljak;
 In zraven molítve oljko sežíga,
 Da dím in molítev se k Večnemu dvíga. —
 In glej, popreje preteči oblák
 Na polja razlije zdaj děžič kroták!
 Molitev in oljka vihár stá vkrotíla,
 O, da bi ta „Oljka“ še vas pomírila!

X.

K pesni: „V celici“.

1.

Kaj „v celici“ mladi menih govori?
 Da mir na prôstor navezan ni!

*) Nikjer ne stóji pisano, da nam mora nebo dati vsakrat to, česar prosimo; tudi „o nevihti“ ní se kmetu izpolnila molítev. Nesrečo, ki ga je zadel, popisal sem zató, da bi nesrečnemu vzbudil sočutnih in darežljivih src. Tako, hočem, naj se ta pesen tolmači.

Ti bodi na poti, ali v samoti,
 Med šumom življenja, ali v tihóti,
 Povsodi se lahko nemir te poloti!
 Ne išči ga torej med šumom svetá,
 In ne na plesišči in ne v gledišči,
 Mirú in pa sreče le v srci si išči,
 Le sredi srcá je pôkoj domá!

2.

Zakaj samotárja v vzgléd sem navél?
 Da k potniku živ kontrast bi imél!
 A ker prav srečen ni ta samotár,
 Postavljam ljudém v zasmeh ga mar?
 Nikdár!

Možá, ker nesrečen je, jaz pomilujem,
 A pôleg ga vender iskreno spoštujem:
 Saj on, če tudi ga tare bridkóst,
 Vestnó izpolnjuje stanovsko dolžnóst!
 In svojih dolžnóstij zvestó spolnovanje
 Zasluži pametnih mož spoštovanje,
 Ne sreča in ráдост in veselóst!

3.

Res, celice tihe meni so v čisli,
 Pogosto tjà noter mi vhaajajo misli:
 Po celicah tihih, moléčih jaz sam
 Prijateljev vrlih obilo imám;
 In mnogo možákov spoštovanih
 Živí po tihótnih nam samostanih,
 Premnógi nam notri živé učenjaki,
 Premnogi nam notri živé narodnjaki;
 Če koga teh žalil je moj „samotár“,
 Naj spravi mi ga „Samostanski vratar!“

XI.

K „Deklétovi molitvi“.

Molivec nekter to posebnost ima,
 Da rádo se pri molitvi mu skíma.

Opomnja k pesni „v celici“: „Ta samotár je le izjemen eksemplár. Da sem ga postavil v pesen, s tem ne trdim, da v samostanih ni mirú; marveč ravno zató, ker ga je ondu največ, porabil sem tega moža. Kdor pozná manipulacijo s kontrasti, bo to umel. Da ne izvijam dokazov iz trte, pričá ta strofa:

„Ne vlada vselej svet pokój
 Sred tihega zidú,
 Če ne prineseš ga s seboj,
 Ne najdeš tu mirú?“

Ne vselej, torej: navadnó pa! Sicer pa je v tej strofi ves pomen in zagovor te pesni!

„Slovenec“, čeprav pobóžen možák,
 Molivcem tistim se zdi mi jednak.
 „Molitve dekletove“ pol je prebral:
 „Okusila sem že v zorni mladosti
 Ljubezni sladkóst in, oh, nje bridkosti!“
 Ko to je prebral, trdó je zaspál.
 A ko se je vzbúdil, vrgel je kamen,
 Češ: dèkle nesramno je, žénin nesramen!
 Ko bil bi z berilom se dalje potrúdil,
 To bral bi bil mož, ko iz sanj se je vzbúdil:
 „Kot solnčeece čist moj sréni je žar,
 Ne bo me ga sram pred tábo (t. j. Marija!) nikdar!“
 Ljubezen tedaj dekletova tista
 Nedolžna je bila popolnem in čista!
 Kateri človek, če gnan ni od strasti,
 Dekletce tako pač more napasti?

XII.

K „Pastirju“.

Oj, daljno goré, oj ve moje goré,
 Od zarje večérne oblite,
 Ve v prsih mi čute otožnosladké
 In sladkootožne budíte!

Prestopil moj čas je življenja poldán,
 In solnce se moje že níža,
 Primíče se večer mračán in temán,
 In noč se potihoma blíža.

A zarja gasnóča vrh ljubljenih gor,
 In zarja večérna življenja,
 Spomin mi obuja na jutranji zor,
 Na zorno mladost brez trpljenja.

Glej, kot iz somraka lepó in svetló
 Za zvezdo se zvezda poraja,
 Iz duše otožne mehko in sladko
 Spomin za spominom mi vstaja.

Pred mano detinstva in kraj je in čas,
 Tu gozdi, tu trate domače,
 In glasen pastírček (oj znan mi obráz!)
 Po tratih, po pašnikih skače

Oj, dnevi brezskrbnih igrač, veselíc,
 Zaupnosti polni in nade,
 In petja in sanj in čaróbnih pravljíc,
 Oj, dnevi nedolžnosti mláde!

Oj, zlato detinstvo, oj rósna mladóst,
 Ki vžil sem na naših te vrsih,
 Ko pil sem nebeško radóst in sladkóst,
 Kot slonel na božjih bi prsih.

Le gade naravné poznál sem domá,
 Poznál sem le skalne propade;
 Spoznál sem zdaj brezna srcá in duhá
 In strasti nevkročene gáde.

Zdaj vidim sovraštvo, strupéno zavist,
 Krivice, hinavstvo, prevare,
 Da sleherni svojo le išče korist,
 A brata nevsmiljeno tare.

Oh, to in pa druge izkušnje bridké,
 In óbčno človeško trpljenje
 Nalilo mi gnjus do svetá je v srcé,
 Zgrenilo mi zgodaj življénje.

Čeprav*) sem med svetom zdaj boljši pastír,
 In čedo zdaj čuvam veljavno,
 Oziram kopnêč na planínski se mír,
 Na dneve minule že davno!

Oj, pusti mi, pusti, nevsmiljení svet,
 Te zlate, nedolžne spomíne,
 Oj, pusti spomíne detínskíh mi let,
 Oj, pusti pogled mi v planíne!

XIII.

Zakaj mnog bralec napáčno umeva
 Bolest, ki mi pesen jo tožna opeva?
 Ker drugo stališče zavzema beróč,
 Bolj nizko in bolj omejeno stališče,
 Kot ímel sem jaz ga te pesni pišóč.
 Teh bralcev me vsákdo v nižavi išče,
 Kjer strmih vrhóv kameníti zíd
 Na vse strani zapira nam víd
 Kot tesna ječa,
 Kjer človek človeka ne vidi, ne sreča,
 Kjer daleč od drugih samotno žíví,
 Le náse misli, le záse skrbi.
 Tam vidijo me, kakó osamljen,
 Le váse zamišljen, le váse vtópljen

*) Čeprav in ne zato, ker sem zdaj drugačen pastír; tako naj se umeje „Pastír“. Vsa ta pesen ni družega, nego bridek vzdih po izgubljeni, nepovratni detinski dobi. Komu se ni še nikoli tak vzhihljaj izvil iz srcá?

Nenehoma črni svoj plašč ogledujem,
 Le svojo osóbnó bolešt obžalujem,
 Nad sábo solzím.
 A jaz pa na višjem stališči stojím:
 Stališče moje je vzvišena góra,
 Kjer nič mi nikjer ne zapira obzóra.
 V daljavo neskončno zró mi oči:
 Pod máno vse zemlje mesta, vasí,
 Pod máno ljudíj nemirno vrvenje,
 Njih vrisk in stok, njih radóšt in trpljenje!
 A več kot veselja, vidim solzá,
 In več kot ukanja, čujem tožbá;
 In slednja krivica skelí še mène,
 In drugih nesreča v srce me zadéne.
 Ta občna nesreča mi stresa srcé,
 Bolj nego malénkostno lastno gorjé.
 Kdor tacega srca je, on se ne vbrani
 Bridkósti v nobenem kraji, ne stani.
 Ko jaz bi v nebesih se že veselil, —
 Ko kraj bi odprl se večne pogube,
 Kjer videl trpeti bi duše mi ljube,
 Pogléd bi ta mi nebesa zgrenil.
 To moje mišljenje,
 To mojega srca je živo čutjenje.
 Če hočete mi odvzeti gorjé,
 Prestvarite svet mi, ali — srcé!

XIV.

K vprašanju: „Ali ni poezíja, v kateri se opeva največ „človeštva brezmejno gorjé, žal in bol“ nežni mladini dostikrat nevarna?“

„Slovenec.“

Vi, trdi ljudjé,
 Ki bratov nesrečo in žalost tajíte,
 Ki glásno hrumíte,
 Če kdo kaj o bratov vam reví pové,
 Očesa odprite,
 In videli boste roj solzán,
 Ušes ne mašíte
 In bil vam bo nánje jok glasán!
 Le z máno stopíte v revežev kočé,
 Kjer stiske, nadloge prebívajo,
 Kjer sólze siróte prelivajo,
 In pótlej tajíte gorjé, če mogoče!
 O, zémlja je res le dolina solzá,
 Le žalost, trpljenje je tukaj domá.

In ni nam zabranjeno v revah tožiti,
 Nad sábo, nad brati solzá točiti.
 Kakó neizmérno je tóžil Jób,
 Ubog, zapuščen in polen gob;
 Kakó bridké solzé Jeremija
 Na svetega mesta posipu prelija!
 In naš Vzveličar, duša zlata!
 Kjer gódba, veselje in smeh se glasi,
 Nikjer Vzveličarja videti ni.
 Vnemár je on puščal poslopja bogata,
 A rad je potrkal na revežev vrata,
 In rad se ponižal pod nizki je strop,
 Kjer bridko vzdihával trpinov je trop!
 O njem evangelij nikjeri ne piše,
 Da króžil bi bil mu ustnice smeh,
 Pač pa, da so sólze mu stale v očéh,
 Katére o bratov nesreči si briše.
 Ko bil je prijatelja Lazarja zgúbil
 Debele mu sólze tekle so,
 Da mnóžice zbrane rekle so:
 „Poglejte, kakó ga je ljubil!“
 In ko je na gori zamišljen stal,
 Ozíral otóžno po svetem se mesti,
 Zaplakal je v bridki bolesti,
 Vedóč, da bo mesto sovrag razdejál!
 Če plakali ti so sami trpeči,
 Če so žalovali o ljudski nesreči,
 Mar greh je, če jaz ne ostanem nem,
 Če bridke občutke očitno povém?
 Če z bratom nesrečnim sočutno vzdíšem,
 Če z njim žalujoč solzice si brišem?
 Saj sveto pismo samó govori:
 „Z veselimi se pristrčno radújte
 Z nesrečniki pa sočutno žalujte!“
 Kar pismo, to pesen moja uči.
 Tožéč le sočutje vzbuditi želi,
 Ne mrtvo sočutje, sočutje dejansko,
 Ki mímo ne gre kot oni levit,
 Ko brat mu leží na cesti razbit,
 Ki vsmili se bližnjika bridkih ran,
 Kot vrlí se vsmilil jih je Samarjan.
 Dejanje tako ni le samarjansko,
 Je občečloveško, je kristijansko!
 Saj jaz ne učim iz sébe takó,
 To véra je Krista,
 To véra ljubezni je sveta in čista,
 Ki nam jo v tolažbo je dalo nebó.

Če prava se ta ne dozdeva vam vera,
Katera potem je prava — katera?

XV.

Sočutje vzbuditi želim, ne obupa!
Mehkó, plemenito nam bódi srcé;
A volje bodímo močné in krepke,
Da nas ne oplaši „življenja kupa“,
„Čeprav je gorjupa in polna strupa;“
Da nas ne potare nikdár

Osode sovražne besneči vihár!-

Življenje je boj neprestán,

„Ne plaši se boja!“

Življenje je delaven dan,

„Ne išči pokoja!“

Tako opomina pesen te moja!

In ní li mogoče človeku tó,

Da združeno v njem bi oboje biló:

Značaj neupogben — srce mehko?

Pač more se to združiti in mora!

Najhrábrejši in najboljši junák

Krepák naj bode in zraven mehák,

In blag in ják,

To pet je do vzóra!

In poleg mehkože, povém vam, jaz sam

Obilo jekla v sebi imám;

Če kamen krivice v to jeklo zadeno,

Iz njega izkreše iskre ognjene!

To jeklo, če vstane nevarnosti dan,

Pravici in veri in domu bo v bran.

Krepák in mehák vsak človek bódi!

Kdaj ono, kdaj to,

Kdaj skupaj oboje,

Pa um razsvetljèni naj sodi!

Le tisto omiko jaz štejem za pravo

Ki voljo zadeva, srcé in glavo,

Vse troje!

Nebeško solnce zlató

Omike vzorne najlepša je slika,

Kot ono naj bode človeška omika.

Kako svetló nam solncece seva!

Kako plodihno nam zèmljo ogreva,

A zraven od večno odmerjene póti

Nikdar ne odstopi, nikjer se ne zmóti!

Kot ono, nam svetlo bodi v glavi,

Kot ono, prijazno in górkó srcé,

In trdno, značajno po poti pravi
 Vodimo korake krepké!
 To gaslo žari se na moji zastavi,
 To pesni moje učé!*)

Dovolj! Zdaj treba končati!

Od moje strani odslej bo mir;
 To prvi dozdam je moj javni prepír,
 Da zadnji bi bil, vsaj — z brati!

S. Gregorčič.

Rokopis Jenkovih poezij.

Spisal Mih. Lazar.

Zadnje binkoštno praznike obiskal sem svojega starega prijatelja, v Kranji štiri leta mi bivšega tovariša, vrlega gospoda juris doktorja Jurija Štrbenca, župnika v Hrenovicah na Notranjskem.

Ko sva se prijateljski pogovarjala o tej in oni stvari, zasuče se govornica tudi na skupnega náma prijatelja pesnika Simona Jenka, ali na „Šmonco“, kakor smo ga prijatelji sploh nazivali. Gospod doktor, pokojnemu pesniku pravi prijatelj in velikodušni mecen, pové mi o tej priliki, da hrani rokopis vseh Jenkovih poezij, katerega mu je pesnik izročil pred svojo smrtjo v Kranji. Poprosim ga, naj mi ga pokaže. Res mi ga prinese.

Ta rokopis je knjiga, jedno ped dolga in primerno široka, trdo na hrbtu in na krajih vezana v črno usnje, sicer pa v temen papir z obrezkom rumene barve.

Naslov na prvi strani jej je ta:

Poezije

zložil

Simon Jozipovič Jenko.

Na drugi strani je nekako gaslo:

„Kdor ni nič neumnega nikoli vsaj mislil, naj verže prvi kamén.“

Na tretji strani stoji ta „Vvod“:

„Vstani! glas neznan mi reče,
 Serce v strašni je oblasti

*) Zlasti „Slovó in naročilo“.

Pred neznane močne strasti,
 Ki hladi, ki žarko peče.
 Čut izrazi se v besede!
 Tuge černe bolečine,
 Strast veselja s serca zginge,
 Jasen mir se v persi vsede.“

21/5 55.

Čitatelji znajo, da se tiskani Uvod glasi nekoliko drugače, in sicer:

„Dvigni se! ukaz mi reče,
 Srce pade mi v oblasti
 Silne, prej neznane strasti,
 Ki ko živi ogenj peče.“

Primerjaj in uči se, kako je pesnik napredoval!

Na strani s številko 2. začenjajo se pesni, prav lepo, razločno, na močen papir pisane.

Prvo pesen v knjižici je pesnik zložil 11/6 55. Imenuje se „Moja pesen.“

Drugo pesen „Po boleznih“ na 3. strani imenuje pesnik na kazalu „Lavoslavi“, spredaj ima pa naslov „Po boleznih“.

Kazalo nam potem našteva te pesni:

Sonet — str. 4.	Naj bo — str. 25.
Mladeneč na zeleni gori — str. 5.	Po noči — str. 26.
Angel tužnih — str. 6.	Meglenica — str. 27.
Moč ljubezni — str. 7.	Spremin — str. 28.
Naša moč — str. 8.	Primerja — str. 29.
Pevca — str. 9.	Neločljivost — str. 30.
Izviri serca — str. 10.	Zaklad — str. 30.
Pesmica — str. 11.	Petja moč — str. 32.
Ljubezen — str. 12.	Dan slovanski — str. 35.
Sprememba — str. 13.	Pod milim nebom — str. 36.
Dekletu — str. 14.	Pesem — str. 37.
Gazelica — str. 15.	Mlinarica — str. 38.
Pod gradom — str. 16.	Plesavec — str. 42.
Pastirček — str. 16.	Meglenica — str. 43.
Na snegu — str. 17.	Pobratimija — str. 44.
Mladeneč i potok — str. 18.	V sobi — str. 45.
Srečnemu — str. 19.	Ajdovska deklica — str. 46.
Divja roža — str. 20.	Človek — str. 48.
Cekin — str. 21.	Deklica — str. 51.
Planinar — str. 22.	Solze Slovenčove — str. 52.
Sonet — str. 23.	I. Solza — str. 53.
R. K. M. — str. 24.	II. „ — str. 54.

- III. Solza — str. 55.
 IV. „ — str. 56.
 Na klanci — str. 57.
 Na ledi — str. 58.
 Zakladi — str. 59.
 Na Kamniškem gradu — str. 60.
 Sirotica — str. 61.
 Ena prav fletna komendija — str. 62.
 Gerlice — str. 64.
 Popotni — str. 65.
 Tici — str. 66.
 Poslanka — str. 67.
 Časi i človek — str. 70.
 Lovec — str. 72.
 Pastir poje — str. 73.
 Čolnar — str. 74.
 Posavski glasovi — str. 74.
 Mraknenje solca — str. 76.
 Sveti Nikolaj — str. 77.
 Kes — str. 80.
 Na sorskem polji — str. 80.
 Summo Jovi — str. 81.
 Tri sonete kmetičici:
 I. Sonet — str. 82.
 II. Sonet — str. 83.
 III. Sonet — str. 84.
 Jasnica — str. 85.
 Tabaku — str. 86.
 Ognjoplamtič — str. 87.
 Morska božanstva — str. 104.
 Obupanec — str. 109.
 Nasprotni prošnji — str. 110.
 Sanjač — str. 111.
 Vedni nasprotnik — str. 111.
 Løb Baruh — str. 113.
 Zakaj pa jaz ne morem — str. 115.
 Na razpotji — str. 116.
 Bogoslovec — str. 118.
 Vprašanje — str. 118.
 Meglenica — str. 120.
 Pisavka — str. 121.
 Vasvavec — str. 122.
 Součenci — str. 123.
 Sveti Prometej — str. 125.
 Voznica — str. 128.
 Tičar — str. 128 (s črnim prekrizana).
 Pred odhodom — str. 130.
 Čudna roža — str. 132.
 Od Janeževe Neže — str. 133.
 Jetnik — str. 134.
 Snica — str. 135.
 Jeremiada — str. 137.
 Smert — str. 138.
 Tolažba — str. 141.
 Pijanec poje — str. 142.
 Rezi pri oknu — str. 143.
 Zimski večer — str. 144.
 Pri potoku — str. 145.
 Pogreb — str. 146.
 Liliya — str. 148.
 Pa nobenega ne — str. 149.
 Mati — str. 150.
 Poskočnice — str. 151.
 Spomin — str. 152.
 Zdravljica — str. 153.
 Zadnji večer — str. 154.
 Razni čuti — str. 155.
 Goljufana — str. 156.
 Obujenke — str. 157.
 Zakaj me ne ljubiš — str. 163.
 Anabaptist — str. 164.
 Zimski dan — str. 166.
 Serce trepeče — str. 167.
 Obujenka 7 — str. 168.
 „ 8 — str. 169.
 „ 9 — str. 170.
 „ 10 — str. 171.
 Lipa — str. 172.
 Obrazi — str. 173.
 Poezija pa proza — str. 176.
 Obraz 7 — str. 177.
 „ 8 — str. 177.
 Pesmi — str. 178.
 Morski duhovi — str. 179.
 Ptujki — str. 181.
 Obraz 9 — str. 182.

Od strani 182 do 200 je č.st. nepopisan papir, potem pa kazalo.

Sklep.

P. S. Ko bi vedil, da imam kje kacega sovražnika, bi tebi, sivi Jupiter, tukaj še eno odo naredil i bi te prosil, mu tega zvezka nikoli v roke ne dati.

Servus!

Simon Jenko.

Tak je torej ta jako zanimljivi rokopis po obliki, kakšen pa je po vsebini, ni mi bilo mogoče pregledati. Važen je osobito zaradi tega, ker je večkrat pri pesnih letnica pridejana. Vidi se tudi iz njega, kako je slavni pesnik vedno napredoval, ker je toliko popravljenega. Pesen „Tičar“ je s črnolom prekrizana. Da pa ta rokopis ni rokopis že tiskanih pesnij, to se samo po sebi umeje, kar obojno kazalo, tiskanim pesnim in rokopisu, dovolj jasno kaže.

Slovenski glasnik.

Slovensko slostvo. Aritmetika za nižje gimnazije. Spisal dr. Fr. vitez Močnik. Po 26. natisu poslovenil J. Celestina. Prvi del. V Ljubljani, tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr in Fed. Bamberg 1882, 8, 191 str. Cena 1 gl. 10 kr. — To je najnovejša učna knjiga slovenska za naše srednje šole, s katero sta oveselila Slovence gospod prof. Jos. Celestina in založnik Bamberg. Knjiga je pisana v lepem, lahko razumljivem jeziku, kar mora šolski knjigi biti suprema lex, ter natisnena na trdem papirji z novimi jako razločnimi črkami. Kdor primerja nemški, na slabem papirji s starimi črkami natisnjeni izvornik s Celestinovo knjigo, mora se te lepe šolske knjige slovenske veseliti iz vsega srca, kajti tudi lepa vnanja oblika pri šolski knjigi ni brez pomena. — Pri istem založniku v kratkem izide latinsko-nemški slovar, ki je do 16. pole že zgotovljen in te dni se začne staviti pri njem Senekovičeva Fizika za male gimnazije in realke. Tiskanje Celestinove „Aritmetike“ je g. Bamberg zgotovil v treh tednih! — Ravnokar pozvedamo veselo novico, da bode Bamberg založil tudi Minerologijo za male gimnazije in realke, katero v kratkem zgotovi g. prof. Erjavec v Gorici.

Zemljepis za prvi razred srednjih šol, katerega je spisal prof. Jesenko, a odobrilo v rokopisu c. kr. naučno ministerstvo, začel se je te dni tiskati v „Narodni Tiskarni“. Dotiskal se bode do 1. septembra.

Sovraštvo mej bratoma. Igra v dveh dejanjih. Spisal Josip Gecelj. V Zagrebu, tiskarna „Narodnih Novin“ 1882, 8, 37 str. Cena 35 kr. Priprosta igrica, v kateri se čitatelj na konci zastoj povprašuje, zakaj so se tako blagi in tako blizu skupaj stanujoči ljudje celih devet let sovražili in se še le čez devet let spravili. To so lahko že poprej storili brez tistega nagajivega otroka. Knjiga je posvečena g. primariju dru. Jos. Fonu v Zagrebu in 10% je odmenjeno v korist

„Narodnemu domu“ v Ljubljani. — A čudno se nam zdi, kako more g. pisatelj trditi, da je igro „spisal“, ko vendar arhiv „Dramatiškega društva v Ljubljani“ hrani rokopis igre „Angelj mirú“, katero je „poslovenil“ J. S. Gombarov ter društvu 2. febr. 1880. leta poslal prof. Skuhala iz Maribora. In ta prevod se — najbrž slučajno! — v svoji vsebini do pičice ujema z originalom g. Geclja.

Matica Slovenska. V zadnjem obnem zboru deloma ponovljeni društveni odbor ustanovil se je dne 5. julija t. l. Izvoljeni so bili per acclamationem: za predsednika župan ljubljanski g. Peter Grasselli; za I. podpredsednika prof. Jos. Marn; za II. podpredsednika „Ljubljanskega Zvona“ urednik Fr. Levce; za blagajnika g. Ivan Vilhar; za pregledovalca društvenih računov g. L. Robič; za ključarja g. ravnatelj A. Praprotnik in g. prof. Fr. Wiesthaler; za verifikatorja g. katehet Ant. Kržič in g. prof. And. Senekovič. Izvolil se je izmed odbornikov nadalje gospodarski odsek, kateremu je načelnik društveni predsednik in književni odsek, kateri si je za svojega predsednika izbral g. prof. Marna. — Književni odsek je zboroval 8. julija ter ukrenil, da „Matica Slovenska“ za l. 1882. dá na svetlo te knjige: 1. Letopis, v katerega je vzprejemati samo izvirne znanstvene spise (izobčeni so vsi prevodi in vsi leposlovnji spisi). — 2. Spomenik o šeststoletni zvezi Kranjske dežele s slavno dinastijo Habsburško. Ta spomenik obsezaj slavnostne pesni, in pripovedne beletristične spise, kakor tudi znanstvene razprave o Habsburžanih, ki so s Kranjsko, ali sploh s Slovensko zemljo prišli v kako dotiko. — 3. Književno zgodovino štajerskih Slovencev, katero je spisal g. prof. Ivan Macon. — 4. Slovanske knjižnice I. zvezek, kateri bode obsezal Ivana Turgenjeva „Lovčeve zapiske“ v Remčevem prevodu. „Ljubljanski Zvon“ danes gg. pisatelje slovenske opozoruje osobito na prvi dve zgoraj omenjenih knjig. Letopis naj bi pričal, kaj more spisati svojega inteligencija slovenska in za tega delj naj bi si vsak učenjak naš štel v čast in dolžnost poslati Matici Slovenski za Letopis primeren članek. „Spomenik“ pa namerava Matica Slovenska pokloniti presvetlemu cesarju, kadar bodoče leto obiše o šeststoletniški slavnosti deželo Kranjsko. In tu bi se pač spodobilo, da se združijo vsi pesniki, pisatelji in učenjaki slovenski ter pomorejo prvemu literarnemu zavodu našemu, da svojega vladarja dostojno počasti. Matica plačuje izvirnim spisom od 25—40 gld. nagrade za tiskano polo.

Iz odbora za Wolfov slovar. Pod vodstvom odbornika za izdajanje Wolfovega slovarja prof. Toma Zupana dokončali so te dni Alojzniki obširno delo alfabetičnega urejevanja dosedanjih dveh zvezkov Wolfovega in Janežičevega nemškega slovarja. Vsaka beseda, kar jih imajo te tri knjige, oddala se jim je najprej slovenski potem nemški zapisana na lističi in vsi ti listi so sedaj tako dejani v red, da imaš — ko bi se razgrnil — pred seboj popolnoma reden Wolf in Janežičev slovar. Delali so ob tem učenci višje gimnazije: osmošolec Pavliš; sedmošolci: Česenj, Drukar, Oblak, Vrhovšek, Volk, Žužek; šestšolci: Cvek, Frjančič, Janežič; petošolci: Cuderman, Jankovič, Legat, Oštir, Petkovšek, Sever Strancar; iz nižje pa četrtošolci: Čerin, Loj, Miklavčič in Tomšič.

Zadnji sošolec Preširnov, gospod Jurij Gabrijan častni kanonik in dekan Vipavski, umrl je 22. junija t. l. v Vipavi. Kratek nekrolog njegov priobčil je „Slovenski Narod“ (XV, 141), nekoliko obširneje je njegovo življenje in delovanje opisal g. Ivan Lavrenčič v „Novicah“.

Jurčičeva slavnost določena je definitivno v 15. dan meseca avgusta. V ta namen pomnoženi, iz gospodov: Peter Grasselli, Ivan Hribar, Fran Levec, Ivan Murnik, dr. Josip Stare, dr. Ivan Tavčar, Hugon Turk, Vojteh Valenta, dr. J. Vošnjak, dr. Valentin Zarnik, Toma Zupan in Ivan Železnikar sestavljeni odbor imel je 22. julija t. l. sejo, pri kateri se je ukrenilo, da se slavnost obhaja sijajno. V ta namen povabijo se gg. pevci čitalnični, društvo „Sokol“ in naroči se godba 16 mož. Med 9. in 10. uro dopoldne bode prihod na Muljavo, kjer bode slovesna sv. maša. Po maši odgrne se spominska plošča. Pri tej priliki peli se bodo primerni zbori. Glavni govor prevzel je gosp. Janko Kersnik. Po tem odhod v Zatičino, kjer bode obed ob 1/2 2. uri popoldne. Zvečer odhod in daljši postanek v Višnji Gori. Natančneje poročilo priobči se pravočasno. Odbor povabi tudi gasilno društvo v Šmariji, da se blagovoljno udeleži. Po raznih nam dohajajočih glasovih bode to prava narodna slavnost v velikem obsegu. Bog daj le ugodno vreme in Jurčičev spomin častil se bode njemu dostojno!

Praški „Seetozor“ prinaša v jedni zadnjih svojih številk posebno dobro zadeto podobo učnega rojaka našega g. prof. dra. Gregorja Kreka z obširnimi životopisom in oceno njegovih znanstvenih spisov.

Grof Medo Pucič, čislani pesnik in učenjak srbski in hrvatski, umrl je 30. junija v Dubrovniku, kjer je bil z veliko slavnostjo pokopan 2. julija t. l.

Alphabetum Sclavorum. V „Ljubljanskega Zvona“ prvem tečaju, na strani 776, navel je gospod Fran Levstik nekoliko malo ali celo čisto neznanih rokopisov slovenskih ter ondu omenil necega „Alphabetum Sclavorum“, kakor poročata o njem Muchar in Šafařík. — Da bi videl in preiskal „Alphabetum Sclavorum“, potoval je dunajske dvorne biblijoteke skriptor, gospod Menčík v Vodomotski samostan, kjer se rokopis hrani, ter famozno to azbuko točno posnel. Jaz sem to kopijo videl pri prof. Geitlerji v Zagrebu, in ta učenjak sodi, da si je najbrž kakšen len menih to azbuko po srednjeveškem običaji izmislil. Da so nekoč ljudje res tako delali, svedoči knjiga, ki jo hrani dunajska dvorna biblijoteka in kje se nahajajo azbuke tacih narodov, ki nikdar na tem svetu prebivali niso. Ta „Alphabetum Sclavorum“ nima tedaj niti najmanjše starinoslovske vrednosti.

M. M.

Iz Zagreba. Danes mi je zabeležiti te književne novice: — „Fiskal“. Roman Ante Kovačića izšel je v Senji v zalogi H. Lusterja in velja 80 kr. Kovačić prišel je v Hrvatih po svoji pred nekoliko leti izdani noveli „Baruničina ljubav“ na dober glas; tudi najnovjše to delo mu je v čast in svedoči o njega lepem novelističnem daru. — V isti zalogi izdal je odvetniški kandidat Brozo Brozović delce „Ljepota povod strahota, pripovedka po Omerijadi“. Cena 60 kr. — Veselemu društvu namenjena je knjižica „Nazdravničar“, napitnice i govori. Sakupio A. Šimunović. Zagreb. Mučnjak i Sentfleben. Mnogi govori so res šaljivi, mnogi pa tudi brezsmiselni. — Dr. Ivan Bleiweis-Trsteniški Nekrolog. Napisao dr. B. Šulek. Prestampano iz 53; knjige Rada jugoslov. akademije. (Cf. Lj. Zvon. II. VI. 384.) Ta brošurica delila se je Slovencem ki so se udeležili dvajsetletnice hrv. pevskega društva „Kola“ v Zagrebu. Tega društva zgodovino opisuje knjižica: „Črtice o hrvatskom pjevačkom društvu „Kolo“ prigodom dvadesetgodišnjeg obstanka.“ Zagreb, troškom Mije Mijatova. Sa slikom pjevačkog hrama. 8. 32. Cena 20 kr. — Zadarski list „Katolička

Dalmacija² javlja, ko se je v odborovi seji Dalmatinske Matice ukrenilo, da se ta spoji kot poseben odsek z „Matico Hrvatsko“ v Zagrebu. — Fr. Š. Koch-Kuhaču dodelil je hrvatski deželni zbor iz letošnjega budgeta 1000 gld. podpore za izdajo pete knjige njegovega preznamenitega dela Južnoslovenske narodne popjevke. Ta svotica je majhna, le premajhna za tako podjetje in za tega delj začela so razna pevska društva prirejati koncerte, da omogočijo dičnemu Kuhaču, ki je vse svoje privatno premoženje v podjetje vložil, to delo dovršiti, sebi v čast, národu v korist.

V Slovacih sedaj izhajajo sledeče novine: 1. „Národníe noviny“, časopis politický. Izhaja po trikrat na teden, naročnina za celo leto 12 gld. Ureduje ga gospod Ambro Pietor v Turčanskem sv. Martinu. 2. „Národný hlasník“. Tudi političen list, kateri izhaja po jedenkrat na mesec. Celoletna cena temu listu je 1 gld. Ureduje ga tudi g. Ambro Pietor v Turč. sv. Martinu. 3. Zabávno-poučný časopis: „Slovenské pohľadi“. Izhaja v zvezkih po šestkrat na leto. Urednik mu je g. Svetozár Hurban v Turč. sv. Martinu. Stoji na leto 5 gld. 4. „Obzor“, noviny hospodarské, izhajajoče po trikrat na mesec, stojé na leto 3 gld. Ureduje jih g. Dániel G. Sichard v Ogerski Skalici. 5. Humoristický časopis „Černoknažník“. Izhaja vsak mesec po jedenkrat in velja 2 gld. na leto. Ureduje ga v Turč. sv. Martinu g. N. Čajda.

A. A. P.

Srbska književnost. „Matica Srbska“ v Novem Sadu izdala je svojega Letopisa 129. knjigo s sledečo vsebino: 1. „Uroš Stevar Nestorović in njegove zasluge za škole“ od Gj. Rajkovića. — 2. „Uzroci srpsko-vezantinskog ratovanja 1073—74“ od Pante Srečkovića. — 3. „Mera za meru“ pozorišna igra V. Šekspira, s engleskog preveo dr. Milan Jovanović. 4. „Živi palimpsesti“; nemački napisao dr. Laza Kostić, preveo Sava Petrović. — 5. „Smiljana“, pripovedka iz Stiga napisao Nikola V. Gjopić. — 6. „Život Luke Stojčkovića, senatora i direktora srpsko-narodnih osnovnih školá u Somboru od A. S.“ — 7. „Naša novija lirika“ od S. V. P. — 8. Poročilo o Matićinem delovanji. — Letopisa 130. knjiga se že tiska in izide še ta mesec. Vsebina jej je sledeča: 1. „Gjeneral Putnik i njegova doba“ od Gj. Rajkovića. — 2. „Putničke slike“ od Pante Srečkovića. — 3. „Mera za meru“ pozor. igra od V. Šekspira, preveo s engleskog dr. Milan Jovanović. — 4. „Apologija Mušickova“ i privatnoje poslanije s uvodom A. Sandića. — 5. „Srpske narodne poslovice“ skupili Lj. V. Stojanović i Milovan Ružičić. — 6. „Naša novija lirika“ od S. V. P. — 7. „Književnost: Hrvatske školske knjige u gimnasiji Karlovačkoj“ od prof. J. Oberkneževića. 8. Poročilo o Matićinem delovanji.

Uzorna knjigarna bratov Jovanovićev izdala je ta mesec sledeča dela: Narodne biblioteke št. 34. Asan, pripovetka iz bugarske povesnice. Napisao T. T. Jež. Prevod s poljskog. — Iste št. 35.: Gjorgja Magaraševića putovanje po Srbiji god. 1827. Iste št. 36.: Ukočena goropad. Šaljiva igra u četir čina od V. Šekspira. Preveo M. Kostić. — Iste št. 37.: Basni Dositeja Obradovića (VIII. sešitek zbranih spisov D. Obradovića.) — Gorski vijenac. Sačinio Petar Petrović Njeguš. Cena 32 kr. — Don Kišot od Manče. Prevod s francuskog. — Basni u slici i reči, preveo i preradio Luka Popović. Cena 24 kr. — Rečnik stranih reči. Vrlo vestno sestavljeno delo. —

Slavjanski apostoli Kiril i Metodije i istina pravoslavlja. Povodom rimskog pokreta u 1880/81 god. protivu pravoslavne crkve. Napisao dr. Nikola Milaš, arhimandrit i profesor bogoslovije. Zadar. Pečatnja J. Vodicke. Cena 2 gld. — To delo naperjeno je v prvi vrsti proti Strossmajerjevi enciklici, ki je izhajala v slovenski prestavi tudi v letošnjega „Slovenca“ podlistku. — Istorija srpskoga naroda. Napisao Venijamin Kallay, sa ovlašćenjem piščevim preveo Gavriilo Vitković. Biograd, izdanje Petra Čurčića. XX. 149. Cena 1 gld. — Naš sedanji državni finančni minister Kallay bil je nekoliko let avstroogerski generalni konzul na Srbskem ter tamkaj zbral gradivo za to svojo dosti kritično in nepristransko pisano zgodovino junaškega naroda srbskega.

M. M.

Dea čestita gosta obiskala sta zadnje tedne Ljubljano. Prvi je veleznani francoski slavist Louis Legér, profesor slovanskih jezikov na orientalski fakulteti v Parizu. Dasi je prof. Legér rojen Francoz iz Toulousa, vender čudovito dobro govori večino slovanskih jezikov. Z nami je govoril hrvatski kakor rojen Hrvat. Pripovedoval nam je, da je imel letos 30 slušateljev, samih Francozov. Predaval jim je staroslovensčino, ruski in srbski jezik. Tudi v vojskni akademiji poučeval je 12 štabnih oficirjev v ruskem jeziku. Zadnje njegovo znanstveno delo je: *Esquisse rommarie de la mythologie slave*, Paris 1882. V Ljubljani je g. profesor nekoliko dnij studiral v licealni biblioteki, potem pa odšel v Zagreb, Beligrad in Sredec.

Drugi čestiti gost je bil g. Bronislav Grabowski, znani poljski literat, profesor v Czestohowi. Profesor Grabowski je čislan pripovedni in dramatički pisatelj poljski, a vrhu tega poljske rojake svoje seznanja osobito s pesniškimi proizvodi hrvatskimi in slovenskimi. Preložil je že več pesnij Vodnikovih, Preširnovih, Veselovih in Jenkovich na poljski jezik, spisal je biografijo Jurčičevo in v lanski varšavski „Niwi“ (X, 1881, 654—661) je priobčil razpravo o slovenski literaturi v letih 1879. in 1880., katera jasno priča, kakó so mu dobro znane vse socijalne in književne razmere slovenske. G. Grabowski nam je pravil, da poljski književniki nameravajo prihodnje leto v Krakov sklicati občni shod slovanskih pisateljev. Da Poljaki mislijo na kaj takega, to je veselo znamenje! Iz Ljubljane odšel je prof. Grabowski v Zagreb.

Rusko slovstvo. Ruski listi za deco. Rusi imajo sedem listov za deco. Med njimi se odlikujeta zlasti „Dětskoje Čtenije“ in „Rodnik“. Prvega ureduje Ostrogorskij, predavatelj slovesnosti v Peterbrugu, ki slovi za jednega najboljših in najzvedenejših ruskih pedagogov. Spisal je za otroke že več priličnih knjžic, izmed katerih omenjamo le „Junim čitateljam, razskazi o raznih ljudjah,“ „Ilja Muromec“. „Puškinskaja Rus“ itd.; poleg tega je izdal tudi nekaj pesnij in dve dram: „Mgla“ in „Lipočka“.

Drugi list, „Rodnik“, ureduje gospa Sisojeva, katere knjžici „Očerki i razskazi“ in „Istorija malenkoi dčvočki“ sta najpriljubljenejši med ruskimi spisi za mladino; tudi je kot prelagateljica na dobrem glasu. Oba ta dva lista priobčujeta pravljice in basni, ki so brez fantastične našemljenosti in imajo gotovo realno podlago. Vsaka pravljica in basen zaključuje v sebi idejo, pridajajočo jej smisel in tvorečo jo koristno. Pesni Mihalovskega, Arsenjeva, Barikove se smejo

imenovati izvrstne. V obeh dveh so nam vseč i po vsebini i po priprostem, a lepem jezici povesti, obrazi in prizori iz domačega življenja, katere spisujejo bolj ali menj znani pisatelji Grigorovič, Stavrovskij, Maksimov, Bogdanov, Kruglov, Světnikova itd. Veliko vrednost imata lista tudi za tega delj, ker so v njih skoro vsi prirodznanski, zgodovinski in narodopisni spisi oblečeni v obliko mičnih povestij in prizorov, kajti drugače so taki spisi za otroka presuhoparni in jih ne čita ali vsaj ne prečita. Jedino, kar bi mogli očitati listu „Dětskoje Čtenije“ je to, da se premalo ozira na rusko narodno življenje, priobčujoč veliko kompilacij in prevodov iz tujih jezikov. Oba izhajata v Peterburgu po jedenkrat na mesec, cena prvemu („Dětskoje Čtenije“) je 5 r. 75 k., drugemu („Rodnik“) pa 5 r.

Ostali listi za deco so naslednji: „Semja i Škola“, ki je še dosti dober, samo da je preobširen in predrag (velja namreč 11 r. 50 k.), „Igrušečka“ (6 r.), „Dětskij Otdih“, „Semejnije Večera“ in „Žurnal dlja dětej“. O zadnjih dveh pravi neki ruski list, da sta po vnani obliki in vsebini pripravna samo za zavijalni papir.

—n.

„Perelom. Pravdivaja istorija B. M. Mkarjeviča“ je najnovejši roman tega pisatelja v štirih delih in dveh knjigah, ki je izšel v Petrogradu. To delo je nadaljevanje družega prekrasnega proizvoda njegovega: „Četvert věka tomu nazad“; v njem nastopajo zopet iste osebe, samo v poznejšem času. Ker je gradivo vzeto povse iz narodnega življenja in pisatelj odkriva tudi marsikaj iz življenja najvišjih krogov, kar bi sicer utegnulo ostati za vselej pozabljeno, jako je delo zanimljivo. Kritik izraža se o njem sledeče: „Ko jameš čitati ta roman, prikava te pisatelj tako k svoji knjigi, da nimaš najmanjšega veselja resno kritikovati, ampak bi samo vzkliknil „prekrasno, prekrasno“ in pomislivši nekoliko dodal: „ne, niso še opešale literaturne sile ruske zemlje!“

„Sergej Gorbatov, istoričeskij roman konca XVIII veka“, spisal Vsevoladja Solovjev. Ta roman, ki je prošlo leto izhajal v leposlovnem listu „Njiva“, izšel je posebno. Cena mu je 3 rublje brez pošiljanja. Kot nadaljevanje njegovo izhaja v letošnjem omenjenem listu roman „Volterjanec“, od istega pisatelja. Dejanje obeh vzeto je iz časa carinje Katarine II. in vrši se deloma v Petrogradu, deloma v Parizu. Pisatelj vodi čitatelja največ po dvornih krogih, kjer ima priliko opazati tedanje življenje najvišjih mogotcev. Posebno zanimljiv opisuje carinjo Katarino in njene prve svetovalce, kakor tudi prestolonaslednika P. Petroviča. Tudi francoska revolucija zanima važna mesta v tem delu.

R.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih, ter stane: za vse leto 4 gld. 60 kr., za pol leta 2 gld. 30 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld., za dijake po 4 gld. na leto.

Založniki: dr. I. Tavčar in drugovi. — Za uredništvo odgovoren: **Fr. Levce**.
Uredništvo: v Novih ulicah 5. — **Upravništvo**: na Marije Terezije cesti 5.

Tiska „Národna Tiskarna“ v Ljubljani.

Uganjke.

Sestavil Fr. Tomšič v Imstu na Tirolskem.

V.

Logograf.

Iz zlogov: *a, am, dam, di, er, fer, fi, ki, kiš, ko, le, me, men, nand, ne, no, o, ost, rod, ster, sto, še, var, vi, za, žen* zloži 10 besed, katere pomenijo: 1) mesto v Holandiji; 2) tirolsko mesto; 3) avstrijskega cesarja; 4) priimek slovenskega pisatelja; 5) rusko reko; 6) potomstvo; 7) osebo v veliki operi; 8) morskoga raka; 9) hrvatskega pisatelja; 10) slovenskega pisatelja.

Začetnice teh besed od zgoraj doličitane dajo ime predsednika, koncevke od zdolaj goričitane ime narodnega društva.

VI.

Skakalnica.

Sestavil L. Cvetnič na Dunaji.

njej	ro-	te	s.	ta	gla-	je	zlo-
za	jen-	v	ca	te	žil	zla-	so
ža	cve-	me	ža	bo	ro-	vo	na
ko	ro-	ši-	čve-	le-	za	ro-	ža
hi-	ta	si	mi	sred	to	se-	me
so	ši-	pe	dru-	njih	gal	kdor	žo
tri	ji	pri	va-	dal	ge	le	tr-
ca	li-	hi-	sto-	za	bo	ro-	ne

Uganjki v zadnji številki: III. Aritmogrif: 1. Paris, 2. Echeiel, 3. Toledo, 4. Ezav, 5. Repnje, 6. Gibon, 7. Rodus, 8. Arak, 9. Sarpi, 10. Sedež, 11. Engerau, 12. Lep, 13. Livada, 14. Ivan. — Začetnice od zgoraj doli dajo: Peter Grasselli, a koncevke: Slovenski župan.

IV. Skakalnica obseza pesen „Sam“ na 10. str. Gregorčičevih „Poezij“.

Pogodili so obe uganjki gg.: 1. J. Hladnik, sedmošolec v Ljubljani; 2. Al. Bučar, dijak v Ljubljani; 3. H. Povše, gimn. v Ljubljani; 4. Jos. Mesiček, dijak v Celji; 5. A. Veternik, gimn. v Mariboru; 6. B. Z. Ljubša, sedmošolec v Mariboru; 7. E. Pregl, dijak v Rifenbergu; 8. A. Kenda v Trstu; 9. Jak. Gorup, dijak v Ljubljani; 10. L. Rakovec, vikar v Kocjanu; 11. I. Tomšič, gimn. v Ljubljani; 12. Marija Koblica v Ljubljani; 13. E. Kozel, petošolec v Ljubljani; 14. M. Marout, učiteljica na Raki; 15. J. Schweiger v Črnomlju; 16. Jos. Gruden, gimn. v Ljubljani; 17. Fr. Japelj, dijak v Ljubljani; 18. Janez Gajšek na Reki; 19. Jos. Ocspek, v Mlišah pri Kolovratu; 20. Dragomila Martelanec v Barkoli; 21. Drag. Pertot v Barkoli; 22. I. Škerlj, c. k. sod. adjunkt v Kranji; 23. Marija Kavčič, učiteljica v Loškem Potoku; 24. Fr. Ferjančič, dijak v Gorici; 25. Ivan Zora, podučitelj v Kamnjah; 26. Roza Kosova, uč. soproga v Krašnji. — Samo aritmogrif so pogodili: 1. Ant. Rojč, dijak v Ljubljani; 2. L. Cvetnič na Dunaji; 3. Naročnik v Tržiči; 4. Jos. Tomšič, gimn. v Ljubljani; 5. Fr. Vidic, dekan v Kanalu; 6. Fr. Vrečko, dijak v Brni; 7. Ant. Brezovnik v Vojniku; 8. J. Globevnik, petošolec v Ljubljani; 9. Armin Gradnik, učitelj v Senožečah. — Samo skakalnico so pogodili: 1. Fr. Tomšič v Imstu; 2. A. B., kaplan v P.; 3. Tončka Tratnikova v Ljubljani; 4. Jos. Vidmar, dežnikar v Ljubljani; 5. Fr. Krek, bogoslovec v Ljubljani.

I N S E R A T I

„LJUBLJANSKEGA ZVONA“.

Vsak inserat četrť strani obsežen stane vselej po 3 gld., če se tiska jedenkrat, po 2 gld. 50 kr., če se tiska dvakrat in po 2 gld., če se tiska trikrat. Pri daljših inseratih, osobito ako se tiskajo večkrat, dajo se znatni odstotki. Inserate vzprejema „Ljubljanskega Zvona“ upravništvo v Ljubljani, na Marije Terezije cesti 5.

J. GIONTINI,

knjigarna, trgovina z umetnostnimi izdelki in muzikalijami, kakor tudi s papirjem in pisalnim orodjem v Ljubljani, Mestni trg, št. 24

priporoča se za oskrbovanje vseh v to stroko spadajočih stvari, katere se vsakokrat hitro in jako ceno oskrbujejo. Velika zaloga slovenskih molitvenih bukvic in slovenskih ljudskih spisov. (12—8)

Vsake vrste hišno opravo

najpriprostejšo in najelegantnejšo,

vse oprave za stanovanja, hotele, toplice itd.

dekoracije vsake vrste

in sploh vsa dela, ki spadajo v to stroko, preskrbuje dobro narejeno prav v ceno (11—5)

Fr. Doberlet,

tapezirar in trgovec s hišno opravo v Ljubljani, Frančiškanske ulice št. 14.

J. Jurčičevi zbrani spisi I.

Deseti brat, 1 gld., po pošti 1 gld. 5 kr.

J. Jurčič Rokovnjači, 50 kr., po pošti 55 kr.

so ravnokar v novem izdanji izšli.

Zaloga v Ljubljani J. Giontini, knjigarna mestni trg.

Dobivajo se i v Zagrebu: L. Hartmann, knjigarna; v Celji: Th. Drexel, knjigarna; v Gorici: J. Dase, knjigarna; v Gradci: Leuschner & Lubensky, knjigarna; v Celovci: Leon, knjigarna; Ed. Liegel, knjigarna; v Mariboru: J. Leon, knjigarna; v Novem Mestu: J. Krajec, knjigarna; C. Tandler, knjigarna; v Trstu: J. Dase, knjigarna.

V knjigarni J. Giontinija
v Ljubljani se dobiva
brošura :

Pravda
o
slovenskem šestomernu.

Odgovor mariborskemu še-
stomerniku
Janku Pajku.

Cena 25 kr., po pošti 30 kr.

Po znižani ceni

se dobivajo „**Slomškovi**
zbrani spisi“ pri g. iz-
datelju Mih. Lendovšku
v Ptuju (Pettau) in sicer :
I. Pesni po 50 kr. —
II. Basni po 70 kr. —
III. Životopisi po 70 kr.

Pri istem oddajejo
se tudi „**Val. Orožnovi**
spisi“ in to po 40 kr.
broširan izvod.

(6—2)

Zlatar

Ferd. Simonetti

v Ljubljani

na mestnem trgu št. 6,
čigar firma, najstarejša te
vrste v Ljubljani, obstoji
tukaj že od 1832. leta, pri-
poroča svojo bogato zalogo
srebernine in zlatnine kakor
tudi vseh drugih v
njegov obrt spadajočih rečij.
Kupuje tudi staro zlat-
nino in srebernino, ali jo
zamenjuje z novo.

Naročila z dežele izvr-
šujejo se brzo, natanko in
po ceni.

(4—3)

Hugo Eberl,

barvar in lakirnik,

za frančiškansko cerkvijo v Ljubljani

priporoča svojo bogato za-
logo raznih finih **oljnatih**
barv, firnežov in lakov in
se priporoča za izvršitev
raznih del, spadajočih v
njegovo stroko, katere izvr-
šuje točno in v ceno. Vna-
nja naročila na barve se
brzo in v ceno oskrbujejo.

(4—3)

Lekarna

„pri samorogu“

Jul. pl. Trnkoczy-jeva
na Mestnem trgu v Ljubljani.

prporoča p. n. občinstvu sledeče, zmerom sveže (frišne) vsled dolgoletnega izkustva kot izvrstno uplívne priznane specijalitete, izkušena domača in homeopatiška zdravila:

Cvet zoper trganje,

po dr. Maliču,

je odločno najboljšo zdravilo zoper protin ter reumatizem, trganje po udih, bolečine v križi ter živcih, otekline, otrpnele ude in kite itd. malo časa če se rabi, pa mine popolnem trganje, kar dokazuje obilno zahval. Zahteva naj se samo „cvetu zoper trganje po dr. Maliču“ z zraven stoječim znamenjem; 1 steklenica 50 kr.

Planinski želišni sirop kranjski,

izboron zoper kašelj, hripavost, vratobol itd.; 1 stekl. 56 kr. Kozistnejši nego vsi v trgovini se nahajajoči soki.

Pomuhljevo (Dorsch) jetrno olje,

najboljše vrste, izborno zoper bramore, pljučnico, kožne izpustke in bezgavne oteklíne. 1 stekl. 60 kr.

Anaterinska ustna voda,

najboljša za ohranjenje zob ter zobnega mesa in takoj odpravi smradljivo sapo iz ust. 1 steklenica 40 kr.

Kri čistilne kroglice, o. kr. priv.,

ne smeje bi se v nijednem gospodinjstvu pogrešati in so se uže tisočkrat sijajno osvedočile pri zabasanji človeškega telesa, glavobólu, otrpnenih udih, skaženem želodcu, jetrnih in obistnih boleznih, v skatljah à 21 kr.; jeden zavoj s 6 skatljami 1 gl. 5 kr. Razpošiljava se le jeden zavoj.

Mazilo zoper pége,

šinjé, bradavice (grčice), rudečico na obrazu itd.; če se je nekaj večerov s tem mazilom namazalo obraz, odpravi vso nesnago z njoga brez sledu. — Lonček stane 50 kr.

Angleško mazilo za barvanje las.

Jako dobro in neškodljivo sredstvo za barvanje osivelih las. Lonček z navodovm 50 kr.

(11—7)

Odlítnim spoštovanjem

Aromatična pomada za rast las od dr. Pitha

pospešuje rast las in podeli lasém prekrasen lésk. Lonček 60 kr.

Malinčin in ribizljev sók

iz najboljših štajerskih gorskih maline in ribizljev sok, zeló lepo vonječ, čisto in popolnem vztrajen. — Kilo 80 kr.

Jamaica-rum, pravi,

dobivam ga naravnost iz Londona in jamčim za njega izvrstnost

ceno so vsakojake, a tudi v buteljah po 30 kr. in 60 kr. se dobiva

Čaj, naravnost iz Kitajskega,

vedno sveže in najfineje kakovosti in ima znamenit aroma; dalje sonchong, pecco-cvét, carski melang po vsakojakih cenah, a tudi v haličkih po 30 in 50 kr.

Najfinejši pariški „Poudre za dame“,

roza in beli; po 30 kr., z rožnim duhom 40 kr.

Homeopatična zdravila

so pri nas že mnogo let uvedena, katerih p. t. občinstvo v naši lekarni zelo zahteva.

Varočila iz dežele izvršujejo se tako.

Julij pl. Trnkoczy, lekar in kemik.

Resnično je šivalni stroj dan danes že nepogrešno hišno orodje za vsako hišo in razširjenega je na milijone komadov po raznih stanovih človeških.

Šivalni stroj lepša vsaki salon, navdušuje dame in igraje gospe napravljajo svojo obleko, perilo in druge stvari. Nihče, kdor ga še nima, naj tedaj ne zamudi istega kar najhitreje pri meni naročiti, pa to samo tedaj, ako želi zanesljiv, gotov, dober, soliden in primeren šivalni stroj kupiti, a ne zametati novcev za ponarejen šivalen stroj.

Velikanska zaloga pravih ameriških Singerjevih strojev, od katerih se jih rabi že sedaj 4,000.000 komadov, nadalje mnogokrat izboljšanih pravih Wheeler-Wilson-strojev, med temi najnovejša vrsta z ravno iglo, končno originalni stroji Elije Howeja, ki je šivalne stroje iznašel v Newyorku z najnovejšimi neverjetno umetnimi popravami, nahaja se pri meni. **Zastopstvo** vseh teh pravih strojev je po pogodbi za vso Kranjsko le v **mojih rokah** in, hvala Bogu, vsled konkurence s slabo ponarejenimi stroji, kateri svoji nalogi nikdar že zdaj ne zadostujejo, a ki bodo še menj zadostovali v prihodnje, prisiljen sem bil, da sem v Ljubljani najel še **jedno prav veliko prodajnico** in da sem svoje delavske moči znatno pomnožil.

Prodajam vsakega teh za 5 let garantiranih strojev, kakor že več let, tudi zdaj proti majhenim mesečnim vplačilom na obroke od 4 do 5 gld. in na aro od 10 do 15 gld. Po tem potu je mogoče prav lahko kupiti danes tako v ceno potrebni šivalni stroj. Ako treba poprav pri šivalnih strojih, oskrbujejo se v moji mehanični delavnici brzo in najboljše. Tudi se prevzema čiščenje strojev.

Velika zaloga svile za stroje, cvirn na vretenih in v mrežah, velika zaloga v ovčji in bombažni robi, isto tako v iglicah za šivalne stroje. Posamezni oddelki za šivalne stroje dobivajo se pri meni boljši in cenejši, kakor kje drugod.

Neprestano imam tudi v zalogi proti ognju in ulomu popolnem varne **blagajnice od F. Wertheima in Comp.** tudi po izredno nizkih izmanjšanih fabriških cenah.

Za solidno in točno postrežbo jamči moja dobra že 11 let v Ljubljani obstoječa in po vsej deželi Kranjski dobro znana firma, katere se priporoča i nadalje blagovoljnosti sl. občinstva in za mnoga naročila najiskrenejše s spoštovanjem

(12—8)

Fran Detter.

Ljubljana, Mestni trg 168 na oglu pod Trančo poleg železnega mosta.

C. kr. privilegirana

Riunione Adriatica di Sicurtà,

Jadransko zavarovalno društvo,
najstarejše avstrijsko zavarovalno
društvo ustanovljeno l. 1822.

Ustanovni kapital: 20,000.000 gld.

Prejema proti dober kup
premijam in najkulantnejšim po-
gajem zavarovanje proti ognju
in transportnim škodam, kakor
tudi zavarovanja na življenje
in nesrečne slučaje v raznih
kombinacijah.

Glavni zastopnik za Kranjsko

J. Perdan,

trgovec in hišni posestnik, cesarja
Jožefa trg
v Ljubljani. (12—8)

**Umetne zobe in
zobovja**

postavlja po najnovejšem
amerikanskem zistemu v
zlatu, vulkanitu ali celoloidu
brez bolečin. Plombira z zla-
tom itd.

Zobne operacije izvršuje po-
polnem brez bolečin

s prijetnim mamilom

zobni zdravnik

A. Paichel

v Ljubljani,

poleg Hradskega železnega
mostu v I. nadstropji.

(12—8)

B. Schitnik in Kunst

v Ljubljani, Jadovske ulice št. 4.

Bogata zaloga **obuval** vsako-
vrstne lastne fabrikacije iz razno-
vrstnega usnja, po naj novejših
modnih žurnalnih izdelanega, pri-
poročata po najnižjih cenah

B. Schitnik in Kunst

v Ljubljani.

Izdelana obuvala si lahko
vsak pogleda in izbere iz naše za-
loge.

Popravila vsake vrste izvršu-
jejo se natanko in hitro po naro-
čilu in se zaračunajo po najnižjih
cenah.

Naročila **po pošti** se hitro,
solidno in točno izvršujejo, ako se
nam pošlje uzorno obuvale.

Mere se za poznejša naročila
skrbno spravljajo in cenilniki
franko razpošiljajo. (12—8)

Gostilna pri „Ogrski Kroni“

v Zagrebu.

(Hôtel zur ungarischen Krone.)

Podpisani naznanjam sl. občinstvu, po-
sebno potnikom iz slovenskih pokra-
jin, ki hodijo v Zagreb, da sem dné 1. no-
vembra m. l. zopet prevzel

gostilno pri „Ogrski Kroni“

v Zagrebu, sredi mesta, v Illici,
blizu Jelačičevega trga.

Naj se vsakteri potruži k meni priti,
ki želi biti dobro postrežen; pripravljena
je zmerom najboljša pijača in izvrstna kuh-
inja, a še posebno priporočam potujočemu
občinstvu snažna in v ceno **prenočišča**.
V obče pa obetam, da bodem vedno skrbel
z vso močjo za to, da bodo moji gosti za-
dovoljni s postrežbo, kakor tudi z nizkimi
cenami.

Pri vsakem dohodu železniškega vlaka
stoji na kolodvoru moj omnibus.

Janez Kregar,
gostilničar.

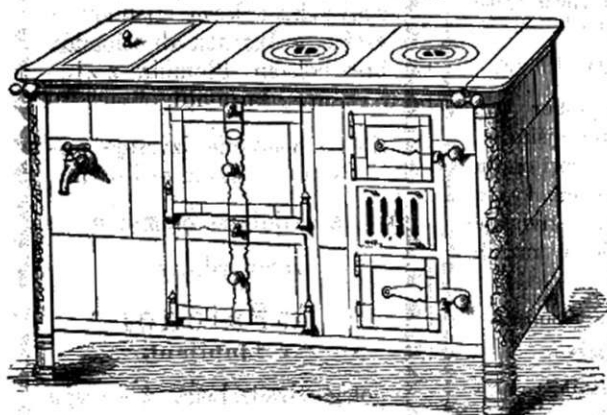
(12—8)

A. C. Ahčin,

stavbeni ključničar, v Ljubljani v Krojaškej ulici št. 8 (nova),
priporoča svojo veliko, dobro izbrano zalogo

železnih ognjišč in stavbenih obitkov

vseh vrst in velikostij po najbolj nizkih cenah z garancijo.

Zaloga c. kr. priv. lestničastih mrež za železna ognjišča in kupalne kotle, 40 od stočkov kuriva prihranjujočih.

C. kr. patentovane ploče za železna ognjišča; katere ne popokajo od vročine. Zagotavljajoč promptno in reelno izvršitev

prevzemljem vsakovrstna stavbena dela in popraviljanja.

Cenike s slikami pošiljam na zahtevanje zastonj in franko. (4-3)

Železna trgovina

na drobno in debelo

Joh. Nep. Achtschina

(prej Sp. Pesslaoka)

Ljubljana, Gledališko ulice 8.

Zaloga hramilnih ognjišč vsake vrste, peči, ki se dajo regulirati, okove pri stavbah in za razno hišno orodje, vsakovrstno delavno orodje za delo v zemlji pri zidanji železnic in cest, traverze, cement in debel papir za strehe, kakor tudi vsakovrstno železo in železno blago in kuhinjsko orodje.

Najboljše vrste plugov. Cementirske priprave in cementirane tehnice, mere in uteži. Velika zaloga železnih in prav dobro pozlačenih nagrobnih križev in spomenikov. Velika zaloga vodnih žag in pil z garancijo.

Prevzemajo se vsa ključavničarska dela, kakor ognjišča, železni okovi pri stavbah, ograje, vrata itd.

Zaloga

c. kr. priv. svinčene in cinkove belobe in kemičnih barv iz fabrike CONCORDIA v Hrastniku.

Samo pri meni se prodajajo EKSTINKTERJI „Patent Beyhl“, tako imenovani priročni in prenesljivi samodelujoči, ogenj hitro gasišči aparati.

Cenilniki in risarije se drage volje razpošiljajo.

(12-8)

„Národna Tiskarna“ v Ljubljani.